

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра
Довженка
Кафедра іноземних мов та методики викладання

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

На тему:

Методика формування міжкультурної компетентності старшокласників
засобами англомовних медіатекстів

Виконала:

студентка 62-2А групи

Спеціальності:

014 Середня освіта

Предметної спеціальності: 014.02 Середня
освіта (Мова і література (Англійська))

Шевцова Владилена Володимирівна

Науковий керівник:

Канд. пед.наук Скоробагата О. М.

Дата захисту: «» грудня 2023 р.

Національна оцінка _____

Кількість балів: _____

Оцінка ECTS _____

Члени комісії:

Глухів 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ МЕДІАТЕКСТІВ.....	9
1.1. Основні (деякі) передумови зміни освітньої парадигми в Україні.....	9
1.2. Міжкультурна компетентність, як умова успішної взаємодії представників різних культур.....	20
1.3. Теоретичні засади використання медіатекстів на уроках англійської мови, як методу формування міжкультурної компетентності старшокласників.....	39
Висновки до I розділу.....	49
РОЗДІЛ II. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ АНГЛОМОВНИХ МЕДІАТЕКСТІВ.....	52
2.1. Характеристика моделі формування міжкультурної компетентності учнів старшої школи засобами медіатекстів.....	52
2.2. Експериментальна перевірка ефективності методики формування міжкультурної компетентності старшокласників шляхом використання англомовних медіатекстів.....	64
2.3. Аналіз результатів експериментального навчання з формування міжкультурної компетентності старшокласників засобами англомовних медіатекстів.....	74
Висновки до 2 розділу.....	82
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	88
ДОДАТКИ.....	96

ВСТУП

Світ невпинно розвивається, а разом з ним змінюється і суспільство, що тягне за собою все нові і нові виклики. Сучасна людина має реагувати на них набагато швидше, ніж ті люди, котрі жили до цього на Землі, адже і самі зміни стали відбуватися набагато частіше. Саме тому, наше сьогодення ще називають епохою прискорення.[7] Для того, щоб успішно інтегруватися в таке суспільство необхідно вчитися жити в ньому за тими правилами, що існують. Таке навчання відбувається із дитячого садочка, проте основну частину цілеспрямованого навчання відбувається саме у школі. Через це, важливо, щоб воно йшло в ногу з часом, а для цього необхідно іноді корегувати вимоги до кінцевих результатів навчання учнів, в залежності від потреб суспільства і різноманітних процесів, що відбуваються по всій планеті.

Так, не для кого не секрет, що світ став глобальним. Представники різних країн та, відповідно, різних культур все частіше і частіше взаємодіють між собою і володіння тільки однією (рідною) мовою вже давно є недостатнім. Знання іноземних мов є величезною перевагою і значним плюсом у конкурентоспроможності особистості. Чим більше мов людина знає, тим краще, адже кількість людей на Землі невпинно росте, а разом із тим і конкуренція. Позначка населення планети вже перетнула кордон у 8 мільярдів людей, що тільки посилює напруженість на ринку праці, на який рано чи пізно потрапить майже кожна людина. Знання англійської мови стали не чимось, що дасть додаткові шанси на отримання гарної роботи, а тим, що є невід'ємною складовою життя людини, адже на сьогоднішній день ця мова вважається міжнародною мовою спілкування. Отже, учням необхідно оволодіти нею для того, щоб мати можливість взаємодіяти з представниками інших країн. Проте, ця взаємодія не буде успішною через різні обставини, серед яких упередження, відмінності у релігійних віруваннях, традиціях, особистих поглядах і цінностях, а також через такі негативні явища як расизм, дискримінація, антисемітизм тощо. Для того, щоб уникнути цього і досягти головної цілі спілкування –

порозуміння, необхідно оволодіти ще чимось, окрім теоретичних знань з іноземної (англійської) мови. Мова йде про так звану «**міжкультурну компетентність**», яка дозволить представникам різних культур успішно взаємодіяти між собою.

Провідні науковці всього світу займаються питаннями навчання протягом життя, яке дійсно стало необхідним, а також видозміни і покращення освітньої системи. Україна не є виключенням у цьому. Повертаючись конкретно до вивчення іноземної мови у школі, слід зазначити, що хоча вимоги до випускників загальноосвітніх шкіл з оволодіння іноземною мовою і так були досить високими (адже Україна вже давно стоїть на курсі євроінтеграції і входження до Європейського Союзу, а значить, має відповідати її стандартам) на сьогоднішній день вони продовжують зростати і модифікуватися, для того, аби українські випускники шкіл були конкурентоспроможними у порівнянні з представниками випускників шкіл інших країн світу, зокрема європейських. За останні десятиліття кінцеві результати оволодіння іноземною мовою змінилися з оволодіння чисто теоретичними знаннями, до оволодіння мовою на практичному рівні, тобто на такому, де випускник школи буде в змозі практично використовувати ті знання, вміння та навички, що він отримав під час навчального процесу. Саме тому, Міністерство освіти і науки України додало до нормативних документів, якими керуються під час навчального процесу, зокрема до Державного стандарту базової середньої освіти таке поняття як ключові компетентності, набуття учнями яких має стати основним завданням під час навчання у школі. **На сьогоднішній день існує 12 таких компетентностей, серед яких, на жаль, немає міжкультурної, проте можна знайти 3 інші, що будуть більш-менш дотичними з нею, а саме: здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, інформаційно-комунікаційна та культурна компетентність.**[20] Можливо, синтез цих компетентностей і їх опанування учнями на уроках з англійської мови, на думку працівників МОН, має стати

запорукою успішної взаємодії українських випускників шкіл із представниками різних культур. *Проте все ж, у нашому дослідженні ми будемо орієнтуватися саме на формування та розвиток міжкультурної компетентності старшокласників, адже* ми вважаємо, що саме ця компетентність є ключовою для порозуміння з іноземцями у процесі спілкування з ними.

Безумовно, оволодіння міжкультурною компетентністю потребує тривалого часу і великих зусиль як учнів, так і вчителів, що будуть допомагати їм засвоїти необхідні знання та сформувати певні вміння та навички. Для досягнення цієї мети можна використовувати різноманітні засоби – як усні, так і друковані, як аудіо-, так і відеоматеріали, як монологічні тексти, так і діалоги, як граматичні, так і лексичні вправи тощо. На щастя, інформаційна епоха має на противагу недолікам також і переваги, наприклад – велику кількість різноманітних джерел, за допомогою яких можна отримувати різного роду знання і формувати ті, або інші вміння та навички. Особливо вдалим матеріалами, на нашу думку, є англомовні медіатексти, адже їх кількість сягає майже безкінечності і охоплює всі, або майже всі, аспекти людської діяльності. Використання англомовних медіатекстів дасть можливість створювати не банальні і різноманітні уроки, які будуть цікавими для учнів, що додатково підвищить мотивацію до вивчення мови, а також їх культурно збагатить. Для того, щоб використання англомовних медіатекстів для формування міжкультурної компетентності було вдалим, а навчання таким чином ефективним, з'являється необхідність визначити чіткий механізм формування міжкультурної компетентності учнів.

На жаль, на сьогоднішній день ще це питання є ще не достатньо розробленим. Саме тому це дозволило нам сформулювати **тему нашого дослідження:** «методика формування міжкультурної компетентності старшокласників засобами англомовних медіатекстів».

Вивченням питання міжкультурної компетентності, яку ще дослідники іноді синонімічно називають міжкультурною комунікативною компетентністю, займалося і продовжує займатися велика кількість як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, а саме: В.В. Драченко, С.О. Сисоєва, С.Г. Радул, Н.П. Гальчун, І.О. Сафонова, В.М. Манакін, Г.О. Крапівіна, М. Байрам (Michael Byram), Б. Грібкова (Bella Gribkova), Х. Старкі (Hugh Starkey) М.М. Махмуд (Malissa Maria Mahmud), Ш.Ф. Вонг (Shiau Foong Wong) та інші.

Проте, дослідження вищеназваних вчених не пов'язані саме із методикою формування міжкультурної компетентності школярів засобами англомовних медіатекстів, або, хоча б, просто із методикою формування міжкультурної компетентності школярів. Дуже часто у дослідженнях мова йде про міжкультурну компетентність як загальне явище. Саме тому, вважаємо за доцільне провести дослідження саме за обраною темою, щоб зробити вклад у розвиток української науки.

Мета дослідження полягає в теоретичному дослідженні, практичній розробці і експериментальному впровадженні моделі формування міжкультурної компетентності учнів старшої школи засобами медіатекстів в навчальний процес, для перевірки її ефективності.

Об'єкт дослідження: процес розвитку міжкультурної компетентності старшокласників середніх загальноосвітніх шкіл.

Предмет дослідження: методика розвитку міжкультурної компетенції старшокласників за допомогою англомовних медіатекстів під час навчальної діяльності учнів.

Завдання дослідження:

1. Вивчити існуючі точки зору на тлумачення визначень «компетенція» і «компетентність»; дослідити наявний теоретичний матеріал стосовно розуміння такого явища як «міжкультурна компетентність» та її складових, пояснити поняття медіатекстів.

2. Уточнити цілі і завдання навчання учнів міжкультурній компетентності, визначити механізми формування міжкультурної компетентності учнів старших класів.

3. Обґрунтувати важливість та ефективність використання англомовних медіатекстів на уроках англійської мови для формування у старшокласників міжкультурної компетентності.

4. Дібрати необхідні англомовні матеріали (медіатексти) для формування міжкультурної компетентності учнів, розробити методiku її формування.

5. Здійснити експериментальну перевірку запропонованої методики, шляхом написання декількох розгорнутих планів-конспектів уроків з англійської мови з використанням медіатекстів та проведення уроків за цими конспектами; проаналізувати їх продуктивність в рамках формування міжкультурної компетентності в учнів старших класів.

Методи дослідження. Для досягнення мети і вирішення поставлених завдань ми використовували такі методи:

а) теоретико-методологічний аналіз (вивчення вітчизняної та зарубіжної наукової літератури з теми дослідження, вивчення офіційних документів, які визначають вимоги до кінцевих результатів навчання учнів іноземній мові у школі, аналіз підручників, аналіз англомовних медіа текстів);

б) емпіричні методи дослідження (спостереження, усне опитування, анкетування, проведення тестів, емпіричної бесіди).

Наукова новизна дослідження полягає у:

- вивченні і поясненні причин і наслідків змін у світі, що дали поштовх до безпосередніх змін в освітній парадигмі світу, і України, насамперед;
- дослідженні й систематизації відомостей з теми формування та розвитку міжкультурної компетентності;
- спробі виокремлення і систематизації інформації для українського наукового простору із теми формування міжкультурної

компетентності старшокласників засобами англомовних медіа текстів;

- створенні науково-обґрунтованих й експериментально перевічених планів-конспектів, використання яких стимулює формування та розвиток міжкультурної компетентності учнів старшого шкільного віку, завдяки використанню англомовних медіатекстів.

Практичне значення дослідження: полягає у готовій моделі плану-конспекту уроку із зазначенням етапів роботи із медіатекстами для формування і розвитку міжкультурної компетентності учнів старшого шкільного віку на уроках англійської мови за допомогою використання англомовних медіатекстів. Наявні у магістерській роботі вправи можуть слугувати прикладом для створення подібних завдань для учнів, націлених на формування і розвиток міжкультурної компетентності, або можуть бути використаними вчителями в готовому вигляді на уроках англійської мови в аналогічних цілях.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення і висновки магістерського дослідження були представлені на 11 Всеукраїнських наукових педагогічних читаннях молодих вчених, студентів-магістрантів і студентів-бакалаврів «THE 21ST CENTURY CHALLENGES IN EDUCATION AND SCIENCE», які проходили 20-21 квітня 2023 року у м. Глухів, а також на XIII Міжнародній інтернет-конференції молодих учених і студентів «ГЛУХІВСЬКІ НАУКОВІ ЧИТАННЯ — 2023. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУСПІЛЬНИХ ТА ГУМАНІТАРНИХ НАУК», яка проходила 6-8 грудня 2023 року у м. Глухів.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ МЕДІАТЕКСТІВ

1.1. Основні (деякі) передумови зміни освітньої парадигми в Україні

За останні 50 років наш вік мав багато різних назв від постіндустріального суспільства до віку інформаційно-комунікаційних технологій.[16] На сьогоднішній день XXI століття, частіше всього, по праву називають інформаційним. Рівень розвитку технічних пристроїв та різноманітних технологій дозволив створювати і розповсюджувати інформацію миттєво завдяки мережі Інтернет, яка виникла ще в XX столітті і з того часу ставала ще більшою, кращою, швидшою і сучаснішою. Сьогодні створення і розповсюдження інформації майже нічого не коштує у порівнянні з тим, яку ціну треба було заплатити у Середньовіччі для того, щоб написати, або скопіювати хоча б одну книжку (інформація в ті часи передавалася частіше всього у вигляді книжок), адже абсолютно вся робота виконувалася вручну – від створення палітурки книги, до самого написання тексту, що могло відбуватися тільки за наявності освічених людей (частіше всього ченців) і, звісно, матеріалів, часу та можливості працювати. Саме тому така робота тривала значний проміжок часу та вимагала значних зусиль та вмінь. З появою друкарського верстату робота пішла швидше і вже більша кількість людей мала змогу отримати хоча б якісь знання. З плином часу ситуація з доступністю інформації тільки покращувалася. З'являлися не тільки приватні колекції книжок у заможних людей, чи зібрання мудрості у храмах, а і книжкові фонди у школах, публічних бібліотеках тощо, що згодом доповнилося ще й Інтернетом, який є доступним чи не в кожному домі. І от ми прийшли до того моменту, коли інформації стало стільки, що це вже є не перевагою людства, а недоліком.

Як зазначає професор університету Каліфорнії Мартін Гілберт, починаючи з 1986 року і до 2007 року¹ можливість людства зберігати інформацію невпинно збільшувалася. До 2000 року накопичення інформації в аналоговій формі, тобто, завдяки використанню аналоговим технологічним засобам переважала над змогою зберігати інформацію у цифровій формі. Проте, починаючи з 1993 року, можливість зберігання інформації завдяки цифровим технологічним накопичувачам почала швидко збільшуватися і після 2000 року, буквально, вибухнула, що призвело до *інформаційного вибуху*.² Наразі майже вся інформація, що існує у світі зберігається у цифровому форматі. Початок цьому було покладено у 80-х роках, коли відсоток такого виду збереження інформації сягав лише 1%, у 1993 році – 3%, в 2000 році об'єм зріс до 25%, а з 2002 року, який ще можна назвати початком цифрової ери, бо можливості по збереженню інформації в цифровій формі стали більшими ніж в аналоговій формі, і до 2007 ця цифра стрімко збільшилася і досягла позначки в 94%. [16] Нині ця цифра сягає, можливо, трохи менше 100%, адже аналогова форма збереження інформації все ще залишається функціонуючою.

Проте у нас виникає питання: чи доцільно зберігати стільки даних взагалі? Все більше спеціалістів у сфері інформації та ІТ говорять про «кладовища інформації». Її стає забагато і частіше всього, ці дані не є унікальними. На конкретний запит Всесвітнє павутиння видає сотні, а, можливо, і тисячі відповідей, проте частіше всього більшість із них є дублікатами одна одної. Якщо раніше ситуація з пошуком потрібної інформації була схожа на пошук конкретної рослини у пустелі, то зараз він став схожим на її пошук у джунглях, де для успіху необхідно переглянути кожен клаптик землі, проаналізувати знахідки і зробити висновки чи вони підходять до запиту.

¹ 2007 рік – кінець дослідження М. Гілберта щодо рівня зростання можливостей світу зберігати інформацію в аналоговій і цифровій формах.

² Інформаційний вибух — це швидке збільшення кількості опублікованої інформації або даних і наслідки цього надлишку. [16]

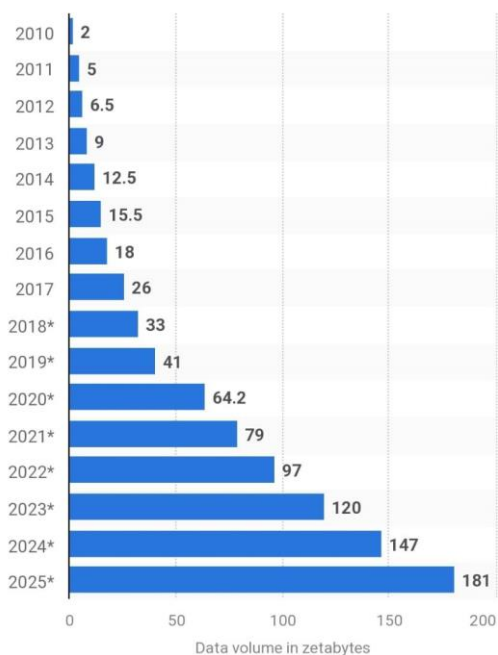
Згідно зі статистичними даними, кожен день у світі створюється приблизно 328,77 мільйонів терабайт інформації. Цьогоріч у світі буде створено близько 120 зетабайт даних, а у 2025 році, за прогнозами, даних стане аж 181 зетабайт.[46] Щоб зрозуміти кількість цієї інформації, переведемо ці цифри у щось більш конкретне і легше для сприйняття. Середньостатистичний ноутбук у 2023 році має 512 гігабайт пам'яті, тобто місця, де може зберігатися інформація. Відео довжиною у 30 секунд у якості Full HD 1080p при 30 кадрів в секунду буде «важити» 52,2 мегабайти. Для отримання однієї хвилини множимо це значення на 2, та отримуємо 104,4 мегабайти. Середньостатистичний фільм на сьогодні триває близько двох годин, або 120 хвилин. Отже, 104,4 множимо на 120 і отримуємо 12 528 мегабайт, або $\approx 12,5$ гігабайт. Враховуючи, що у ноутбучі 512 гігабайт, на ньому помістився б ≈ 41 фільм довжиною у 2 години.

Звісно, текстові документи займають набагато менше місця, адже один символ в ASCII³ займає лише 8 байт.[47] Візьмемо книгу у 200 сторінок. На одну сторінку, здебільшого, припадає, приблизно, 300 слів. Середня довжина слова в українській мові складає 5,2 фонем, отже 300 слів – це 1560 фонем без пробілів. Це значення множимо на 200 (сторінок) і отримуємо 312 000 знаків без пробілів. Посилаючись на правила правопису української мови врахуємо ще 312 000 пробілів і у нас вийде 624 000 знаків. Помножимо на 8 і отримаємо 4 992 000 байт, або 0,004992 гігабайта. У нашому ноутбучі в 512 гігабайт помістилося б таких $\approx 102\,564$ книжки. І це тільки 512 гігабайт інформації, що непомірно менше, ніж кількість даних, що продукується кожного дня у світі.

Подальше «перетворення» даних у книги, чи, навіть, фільми для визначення обсягу інформації, яка, бодай, була збережена людством до кінця минулого року, є не доцільною, адже вийдуть занадто великі числа, які важко буде уявити, навіть у вигляді ноутбуків.

³ASCII (скорочено від American Standard Code for Information Interchange) - американський стандартний код для обміну інформацією.

На малюнку 1 зображено графік із прогнозами щодо зростання кількості інформації з 2010 до 2025 року.[64] Дивлячись на нього не можна не помітити 4 сходинки збільшення даних. Перша сходинка – з 2010 до 2016 року включно. Завдяки простим математичним обчисленням ми отримали середньозважене значення наявної кількості інформації, що сягає $\approx 2,42$ зетабайти на рік. Другій сходинці відповідають вже не шість, як раніше, а лише три роки – з 2017 до 2019 року включно, проте, щоб побачити різницю у кількості існуючої інформації будемо порівнювати її з 2016 до 2019 року включно. Середньозважене значення тут вже буде аж 7,7 зетабайти на рік. Далі тенденція тільки збільшується. Знову лише три роки – з 2020 до 2022 включно. Порівнюючи дані цих років за аналогією з попередніми, отримуємо середньозважене число у $\approx 18,7$ зетабайти на рік. І останній щабель, який тільки прогнозує приріст інформації у майбутньому дав нам такі дані – 28 зетабайт на рік.

© Statista 2023

Мал. 1 «Обсяг даних/інформації, створених, зібраних, скопійованих і використаних у всьому світі з 2010 по 2020 рік, з прогнозами з 2021 по 2025 рік (у зетабайтах)» (графік із сайту Statista.com)

Отже, за 13 років кількість всієї інформації зросла аж в 60 разів із 2 зетабайтів у 2020 році до 120 зетабайт у 2023 році. Далі, темп зростання інформації тільки посилиться і зросте більш ніж на 150%, досягши позначки у 181 зетабайт у 2025 році.⁴

Така зміна інформаційного простору є занадто швидкою. Саме тому, деякі вчені, наприклад, дослідник у сфері освіти Андреас Шлейхер називає сучасний час епохою прискорення, з чим ми також згодні.[7, с.230] І якщо змінилася назва епохи, через ті зміни, що вже відбулися у світі, логічно буде допустити, що і людство має пристосовуватися до нових умов існування. На щастя, такі зміни почали відбуватися вже давно, хоча б на рівні теоретичних досліджень.

Так вже більш, ніж 10 років тому сером Кеном Робінсоном було наголошено на необхідності зміни освітньої парадигми. Зокрема, він стверджував, що через зміни, які відбуваються у світі, існуюча система освіти перестала бути актуальною.

«Класичні школи», які ми знаємо, були створені в індустріальну епоху, коли навчання мало відповідати вимогам стандартизації (всіх вчать однаково, одними і тими ж методами) та подальшого працевлаштування на фабриках і заводах (навченість підкоряється «головному», працювати за дзвоником і не проявляти індивідуальність). Підготовка учнів відбувалася «партіями» - за віком, а, іноді, і статтю, без врахування індивідуальних особливостей розвитку дитини.[7, с.19],[17] Така освітня система поділяла учнів на два типи: люди з академічним складом розуму (розумні люди) і люди з неакадемічним складом розуму (не розумні люди).[17] Для успіху на академічному поприщі учневі було необхідно всього лише вміти запам'ятовувати і відтворювати певну кількість інформації так, як цього вимагали вчителі. І якщо дитина була на це не

⁴ На момент написання роботи, 2023 рік ще не закінчився, отже можливі зміни у кількості створеної інформації до кінця цього року, що призведе до змін даних у майбутньому і, як результат, у подальших розрахунках.

спроможна (не враховуючи те, що вона могла бути обдарованою в плані практичних навичок тощо) її автоматично вважали не розумною.

На сьогоднішній день розвиток науки і техніки, розвиток інформації, розвиток суспільства тощо прискорюється. Світ змінюється занадто стрімко і те, що було актуальним ще сьогодні, завтра буде вже застарілим. І хоча знання з певної галузі завжди будуть важливими у професійній діяльності людини, все ж, інформацію можна знайти в Інтернеті досить швидко. А з появою штучного інтелекту (ШІ) й сервісу ChatGPT⁵ отримання конкретної інформації на запит стає ще більш легкою справою. Відтепер вирішення математичної задачі, красивий переклад тексту, який не треба редагувати (як після використання механічних перекладачів), написання невеличких текстів, або, навіть великої наукової роботи, створення графічних малюнків, написання програми і т.д. є питанням декількох хвилин, або, навіть, секунд. Звісно, цей чат-бот ще не є досконалим й іноді отримані результати не відповідають очікуванням, проте вже сьогодні ведуться гарячі дискусії з приводу заборони використання цього сервісу, адже під загрозою зникнення опиняється велика кількість професій, так як ChatGPT може з легкістю і значно швидше зробити певний вид роботи, на який людині б знадобилося набагато більше часу. Крім того, використання чат-боту коштує набагато менше, ніж «використання» людського працівника. Поміж цього, такі сервіси ставлять під питання доцільність заучування великої кількості фактичної інформації на пам'ять. Проте, залишається безперечним той факт, що людині необхідно вміти працювати з отриманою інформацією і використовувати її, часто, у нестандартних ситуаціях для прийняття нестандартних рішень. Тобто, під час навчання, мова йде вже не тільки про когнітивні вміння дитини (здатність сприймати, обробляти та розуміти

⁵ ChatGPT – сервіс, який використовує штучний інтелект для взаємодії з користувачем за допомогою діалогу в письмовому форматі. ChatGPT відповідає на запитання користувача, «визнає свої помилки», оскаржує неправильні положення та відхиляє невідповідні запити. [57]

інформацію), а про дивергентне мислення,⁶ що є необхідною умовою креативності.[17]

Поміж того, ще одним результатом епохи прискорення стала необхідність вчитися протягом життя, яка, словом, сягає своїм корінням ще у ХХ століття. У 1972 році вийшла друком новаторська публікація «Learning to Be»⁷, відома ще як Доповідь Форе, яка і визначила новий напрям роботи Інституту освіти ЮНЕСКО та сприйняття освіти в цілому. У доповіді наголошувалося на тому, що освіта призначена не тільки для еліти, або певних вікових груп, натомість має бути доступною для всіх верств населення, тобто бути універсальною, а також такою, що триває все життя. Освіта також має не тільки розвивати потенціал людини, як індивіда, проте ще і слугувати інструментом розвитку суспільства. До речі, ця думка все ще визначає курс для роботи Інституту сьогодні.[59]

Так, ООН визначає однією із 17 цілей сталого розвитку (ЦСР) до 2030 року ціль стосовно освіти (ЦСР 4), яка вимагає від держав-членів ЮНЕСКО: «забезпечувати інклюзивну та справедливу якісну освіту та сприяти можливостям навчання протягом усього життя для всіх».[63],[62] Звісно, Інститут ЮНЕСКО для навчання впродовж життя (The UNESCO Institute for Lifelong Learning) має конкретні повноваження для зміцнення потенціалу держав-членів для досягнення поставленої цілі. Інститут зосереджується на освіті дорослих, грамотності та неформальній освіті.[60] Проте, звичка до навчання і, взагалі, бажання до навчання протягом всього життя має закладатися ще у ранньому віці, тобто, у школі. Ще раз підкреслимо, що головною ідеєю інституту ЮНЕСКО для навчання впродовж життя є забезпечення інклюзивної та справедливої освіти для всіх. Це передбачає не тільки формування певних ключових умінь та навичок, проте і становлення

⁶ Дивергентне мислення – здатність мислити використовуючи уяву для знаходження багатьох різних можливих рішень проблеми.

⁷ «Learning to Be» - дослівний переклад: «Вчимося бути», хоча завдяки грі слів в англійській мові можливий такий варіант перекладу на українську мову як «Навчанням бути».

власної позиції стосовно різноманітних аспектів людського життя, вміння взаємодіяти з різними верствами населення, поважати та розуміти один одного, навіть якщо це представники інших культур, або люди з особливими потребами. Ще донедавна освіта останніх стояла під гострим питанням. На сьогоднішній день воно стало ще більш актуальним, адже через війну велика кількість людей стає такою, що буде потребувати особливих умов. Наразі вже існують певні механізми і стратегії, які дозволяють «включати» таких людей у суспільство не тільки на стадії навчання, наприклад у школі, але і у подальшому житті. Наприклад, створюються різноманітні протези, які дозволяють продовжувати жити повноцінним життям, або роботизована техніка, яка завдяки взаємодії з людиною виконує ті завдання, що людина не здатна зробити самостійно. Прикладом такої взаємодії є робот-офіціант, якого використовують в одному з японських кафе. Ним керують люди прикуті до ліжка, через певні хвороби, або травми. Таким чином, вони не залишаються поза суспільством, а продовжують життя в ньому.[24] Звісно, через те, що кількість людей з особливими потребами до 2021 року в Україні була відносно малою, а технології описані вище є чимось екзотичним, навіть для технічно розвинених країн, існує нагальна потреба для розвитку навичок взаємодії з представниками цієї верстви населення. Як зазначає А. Шлейхер: «Добробут суспільства все більше залежить від уміння людей діяти колективно. Тому школи мусять допомагати учням усвідомити плюралізм сучасного життя. А для цього треба вчити їх співпрацювати... Тепер на перший план вийшли соціальні й емоційні навички. Саме вони потрібні, щоб досягати цілей, жити й працювати з іншими, а також керувати емоціями.» (Підкреслювання наше – В.В.) [7, с.35]

Ще у минулому столітті, після великих і кривавих воєн, політичних переворотів та змін по всій земній кулі, люди зрозуміли, що їх сила у єдності, або, хоча б, у взаємодії один з одним. Саме тому, під впливом викликів з якими стикнулося суспільство у певний час свого розвитку були створені такі міжнародні організації як Північноатлантичний альянс (НАТО), Організація

Об'єднаних Націй (ООН), Світова організація торгівлі (СОТ), Міжнародний Валютний Фонд (МВФ), Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) тощо. Приблизно у цей час і розпочалися процеси глобалізації⁸. Ці процеси стають міцнішими з кожним днем. Країни стають так тісно пов'язаними одна з одною, що проблеми в одній з них безумовно будуть впливати на інші країни, особливо на ті, що мають слабкішу економіку.

Яскравим прикладом такого впливу стало повальне поширення коронавірусу SARS-CoV-2 світом, що призвело до пандемії COVID-19, яка тривала аж до травня 2023 року, згідно ВООЗ.[65] У ці роки людство пережило багато різних подій пов'язаних із заборонами задля боротьби із наявними і можливими наслідками пандемії: заборона на пересування, заборона на відвідування місць скупчень людей, заборона на проведення масових заходів, заборона на фізичний контакт із людьми тощо. Все це (і глобалізаційні процеси, і пандемія, й деякі інші причини) потягнуло за собою ряд змін у світі, зокрема і зміну вимог до освіти і тих знань, умінь і навичок, що учні отримують під час навчального процесу для подальшого життя і професійної взаємодії у суспільстві. Хоча і не на перше місце, проте на одне із перших, посіло вміння взаємодіяти із представниками інших культур, адже завдяки забороні фізичного переміщення у просторі, або фізичного відвідування певних місць, з'явилася можливість навчатись і працювати із будь-якого куточку світу. У ці роки різні галузі людського буття зіткнулися з цілим рядом проблем, що спонукало людство подивитися на світ та взаємозв'язки у ньому під новим кутом зору, що призвело до численних змін. Насамперед люди стали більше уваги приділяти здоров'ю та самоосвіті завдяки можливості відвідувати різноманітні онлайн-курси, які залишаються популярними і досі. Класична освіта на кшталт

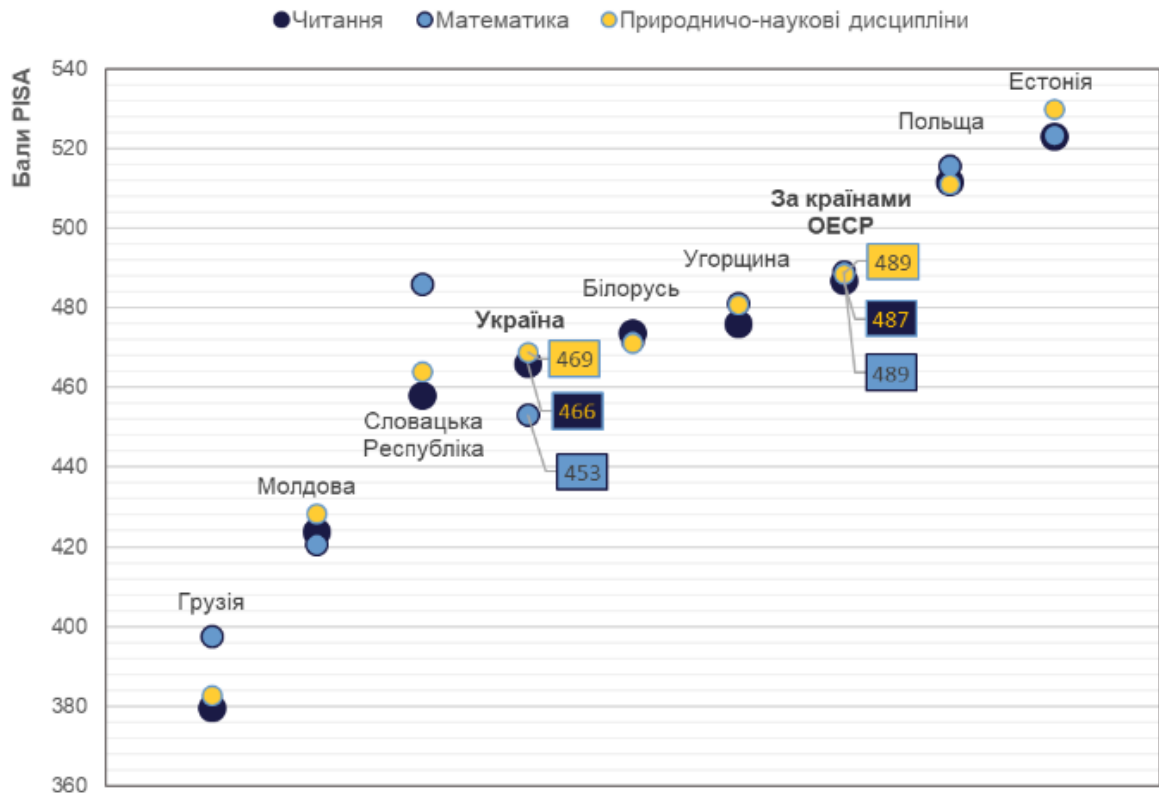
⁸ Глобалізація – процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції (згуртування, об'єднання політичних, економічних, державних і громадських структур у межах регіону, країн, світу) й уніфікації (приведення до однаковості, єдиної форми чи системи).[8]

шкільної чи університетської також проходила в режимі онлайн, що не могло не вплинути на результати навчання. На сьогодні вже є деякі дані стосовно впливу корона вірусу на систему освіти. Європейська експертна мережа з економіки освіти ⁹ зазначає, що вплив пандемії на освіту в Європі був неоднозначним. Він варіювався від відсутності ефекту взагалі, так і до значного негативного ефекту, який спостерігався в деяких країнах. При цьому зазначається, що негативні наслідки кризи COVID-19 на результати навчання були більшими в тих країнах, де школи були фізично закриті довше, а процес навчання проходив, відповідно, в режимі онлайн. Хоча, якщо в країні ще до пандемії був передовий рівень цифровізації та більш інтенсивний рівень використання інформаційно-комунікаційних технологій в освіті, такі країни постраждали менше.[54]

Ще одним показником успішності та ефективності, або навпаки не успішності та не ефективності освітньої системи є результати досліджень якості освіти PISA.¹⁰ Міжнародне дослідження, в якому беруть участь п'ятнадцятирічні підлітки, проводиться раз на три роки. Його особливість полягає у тому, що завдяки тестуванню перевіряється не те, наскільки учні засвоїли зміст навчальної програми, а те, наскільки учні вміють використовувати здобуті в школі знання, вміння та навички поза школою.[43] Вперше Україна взяла участь у цьому дослідженні у 2018 році і результати були гіршими, а з математики взагалі значно гіршими у порівнянні із середніми значеннями по країнах Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), що видно також на малюнку 2.[43], [44], [31]

⁹ Європейська експертна мережа з економіки освіти (European Expert Network on Economics of Education (EENEE)) має на меті стати провідним посередником знань, радником і розповсюджувачем знань в економіці освіти та навчання. Крім того, ще однією ціллю Мережі є сприяння тривалим позитивним політичним змінам, які забезпечуть високоякісну освіту та навчання для всіх.

¹⁰ PISA (Programme for International Student Assessment, Програма міжнародного оцінювання учнів) – міжнародне дослідження якості освіти, яке започаткувала у 1997 році та координує Організація з економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). PISA надає доказові дані про якість освіти, допомагаючи урядам країн світу змінювати освітні політики там, де це потрібно.[29]

Мал. 2 «Успішність учнів у читанні, математиці та природничо-наукових дисциплінах» (графік зі звіту PISA-2018: основні результати та висновки для України).[44]

Звіти за 2021, а точніше, за 2022 рік (бо тестування переносили через пандемію корона вірусу) наразі ще відсутні. Проте вже результати дослідження 2018 року допомогли прийти висновку, що освітня реформа в Україні насправді необхідна, а також підкреслили певні проблемні місця, для покращення яких треба прикласти більше зусиль, ніж деінде.[31]

Насправді, спроба змінити освітню систему була здійснена ще у 2016 (2017) році, коли Міністерство освіти і науки України створили Нову українську школу (НУШ) – як ключову реформу Міністерства. Головна її мета полягає у створенні школи, в якій учням буде комфортно навчатися і яка даватиме їм не тільки фактичні знання, вміння та навички, проте ще й навчить як все це використовувати поза школою.[30] Звісно, що таку зміну не можна провести навіть за один рік, тому вона розрахована на поступове впровадження. У 2018 році відбувся набір учнів до першого класу НУШ. Вже у 2022 році

відбувся запуск базової середньої освіти, а у 2027 році ці учні перейдуть до профільної школи. Заключним етапом першої хвилі учнів НУШ стане навчання у першому 12-му класі в 2029 році.[34] Проте що робити з учнями, які навчаються ще по старій системі? Чи необхідно їх також долучати до виконання нової реформи? Чи такий різкий перехід від однієї навчальної системи до іншої буде не ефективним для учнів? Міністерство вирішило, що такі учні продовжать навчання за старими стандартами, які, тим не менш все одно зазнають певних змін відповідно до нових обставин.

Отже, підсумовуючи вищеописані причини, можна зробити висновок, що система освіти України перейшла від когнітивно-інформаційної парадигми, тобто такої, за якої учні здобували у школі лише академічні знання, якщо володіли достатнім рівнем когнітивних навичок, до парадигми, де головними є три компоненти – *особистісний, культурологічний та компетентнісний*, які є ціннісними орієнтирами реалізації мети базової середньої освіти, зазначених у Державному стандарті.¹¹[20]

1.2. Міжкультурна компетентність, як умова успішної взаємодії представників різних культур

З того моменту, як людина уміла (*Homo habilis*) створила перший інструмент для праці своїми руками і, таким чином, заклала першу цеглинку у величезну будову під назвою «культура», пройшло багато часу. Людство розвивалося, робило кроки до вдосконалення, а іноді і до регресії, створило безліч речей, як матеріальних, так і не матеріальних, які ми всі узагальнено називаємо «культурою». Проте що таке культура? Чи дійсно вона така важлива для людства, як прийнято вважати?

Для того, щоб навести всі визначення слова «культура», знадобиться дуже багато часу, адже саме це поняття є багатокомпонентним і може

¹¹ На 2023 рік державний стандарт профільної середньої освіти знаходиться ще у розробці, тому користуємося лише Державним стандартом базової середньої освіти від 30 вересня 2020 р. № 898.

тлумачитися по різному в залежності від віку, статі, релігійних переконань, генетичної пам'яті, рівня освіченості, ступеня розвитку країни, в якій людина живе, від особистих переконань тощо. Недарма існує ціла наука, яка називається культурологією, що вивчає культуру як цілісну систему в її різноманітті у просторі та часі, взаємозв'язки і взаємовпливи варіантів культури, її зміст, структуру, функції, типи, закономірності розвитку, вираження в ній людського буття тощо.[33], [10]

Для порівняння визначень і обрання найбільш відповідного нашим переконанням, наведемо декілька тлумачень поняття «культура».

Найпопулярніший тлумачний словник Німеччини – дуден (Duden) дає таке визначення: *культура* – це сукупність інтелектуальних, мистецьких і творчих досягнень спільноти як вираження найвищої точки людського розвитку. [52]

Кембриджський словник (Cambridge Dictionary) дає невизначене визначення: *культура* – це спосіб життя, особливо загальні звичаї та вірування, певної групи людей у певний час, або – ставлення, поведінка, думки тощо певної групи людей у суспільстві.[49]

Великий тлумачний словник сучасної української мови зазначає, що *культура* – це сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його історії.[11]

Велика українська енциклопедія дає аж чотири варіанти тлумачення слову «культура», а саме:

- 1) все, штучно створене людиною, на противагу природному світові;
- 2) система історично еволюціонуючих, надбіологічних програм людської діяльності, поведінки та комунікації, що обумовлюють відтворення соціального життя;

3) автономна система фундаментальних цінностей та ідей, що обумовлює унікальний тип соціальної організації – множину соціальних ролей, взірців поведінки, знань, норм тощо;

4) сукупність матеріальних і духовних цінностей, основним змістом яких є вищі досягнення людини і суспільства та їхнє творче втілення.[9]

На нашу думку, це найбільш широке і вдале пояснення цього феномену, тому у нашій роботі ми будемо послуговуватись саме цим тлумаченням. Отже, простіше кажучи, культура – це майже все що нас оточує, що ми думаємо, говоримо, бачимо, чуємо тощо, у будь-який період часу у просторі.

На 2023 рік на Землі існує майже 200 держав та більше 8 мільярдів людей. Логічно стверджувати, що з такою кількістю населення та окремих територій, на яких ці люди проживають, буде існувати велика кількість різновидів культури. Враховуючи той факт, що світ вже давно став глобальним, а значить відбуваються такі процеси як взаємопроникнення культур, що створює нові і нові варіанти культури, слід зазначити, що людям стає все важче і важче взаємодіяти один з одним, бо існує вірогідність виникнення конфлікту через розрізненість між представниками різних культур. Через певні відмінності і не розуміння культури інших у людини природнім чином (бо так влаштована людська психіка) виникає ланцюжок реакцій від страху до відторгнення, або, навіть, ненависті, що виявляється у таких негативних явищах як упередженість, расизм, дискримінація, сегрегація, буллінг, віктимність, харрасмент тощо. Для того, щоб це не відбувалося, необхідно керуватися загальнолюдськими цінностями, такими як важливість і вища цінність будь-якого життя, недоторканність особистості, взаємоповага тощо, а також вивчати не тільки культуру «своєї» країни, але й інших країн світу, володіти міжкультурною компетентністю. Проте, що таке взагалі компетентність? Для того, щоб дати відповідь на це питання нам необхідно спочатку звернутися до першоджерела. Аналіз перекладу англійського слова «competence» із застосуванням декількох словників показав, що в українській мові це слово має,

як правило, три - чотири значення на словник, серед яких «компетентність» і «компетенція».[6] Чи є в них різниця, чи ці слова - синоніми?

У великому тлумачному словнику сучасної української мови знаходимо таке визначення понять «компетенція» і «компетентність»:

Компетенція - 1. Добра обізнаність із чим-небудь. 2. Коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи.

Компетентність – властивість за значенням компетентний (1. Який має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий. // Який ґрунтується на знанні; кваліфікований (у 2 значенні). 2. Який має певні повноваження; повноправний, повновладний).[11]

Такі тлумачення, на нашу думку, є досить обмеженими і не дають достатнього (для розуміння різниці, якщо така є) пояснення цим двом словам. Через це у вітчизняній науці все ще ведуться дискусії стосовно вищезгаданих визначень із наголошенням як на синонімічності, так і на відмінності заданих слів. Для того, щоб уникнути плутанини між ними, наведемо визначення із офіційного документу України, а саме: із закону України «Про освіту», де зазначається, що **компетентність** – це динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність.[22]

За С. О. Сисоєвою, **компетенція** щодо освітньої галузі – це визначена норма стосовно неперервної освіти, яка задається освітніми стандартами і використовується для формування вимог до результатів навчання.[38]

Підбиваючи підсумки, можемо зазначити, що **компетенція** – це ряд ґрунтованих на визначених стандартах різнопланових вимог до особистості, оволодіння якими дозволить ефективно виконувати певний вид роботи. А **компетентність** – це факт володіння компетенцією, або декількома

компетенціями та готовності їх практичного застосування під час конкретного виду діяльності людини.

З роками розвитку та видозміни навчального процесу особистість дитини стала одним з головних пріоритетів під час навчання, а формування в учнів ключових компетентностей – основним завданням школи. На сьогодні існує 12 ключових компетентностей, які визначає Державний стандарт, а саме:

- вільне володіння державною мовою;
- **здатність спілкуватися** рідною (у разі відмінності від державної) та **іноземними мовами**; (курсив і виділення жирним наші – В.В.)
- математична компетентність;
- компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій;
- інноваційність;
- екологічна компетентність;
- **інформаційно-комунікаційна компетентність**; (курсив і виділення жирним наші – В.В.)
- навчання впродовж життя;
- громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей;
- **культурна компетентність**; (курсив і виділення жирним наші – В.В.)
- підприємливість та фінансова грамотність.[20]
- На основі Державних стандартів розробляються типові освітні програми, які затверджуються МОН України. У навчальній програмі з іноземних мов для 10 – 11 класів як завдання для реалізації цілей навчання зазначається, що: **«зміст навчання забезпечується єдністю предметного, процесуального та емоційно-ціннісного компонентів і створюється на основі взаємопов'язаного оволодіння іноземною мовою і культурою народу, що нею спілкується. Такий підхід зумовлює**

формування готовності учнів до іншомовної міжкультурної комунікації у межах типових сфер, тем і ситуацій спілкування, визначених навчальною програмою.» (Курсив і виділення жирним наші – В.В.)[32]

Таким чином ми приходимо до висновку, що змінився не тільки підхід до навчання, а і бачення кінцевих результатів, зокрема у навчанні іноземних мов. У навчальному плані також зазначаються функції іноземних мов у реалізації цілей навчання. Розглянемо лише деякі з них, релевантні для нашого дослідження.

Освітня функція спрямована на:

- Усвідомлення учнями значення іноземної мови для життя у мультилінгвальному та полікультурному світовому просторі;
- оволодіння знаннями про культуру, історію, реалії та традиції країни виучуваної мови;
- залучення учнів до діалогу культур (рідної та іншомовної);

Виховна функція сприяє:

- формуванню в учнів позитивного ставлення до іноземної мови як засобу спілкування, поваги до народу, носія цієї мови, толерантного ставлення до його культури, звичаїв і способу життя.[32]

Ще однією важливою інформаційною частиною навчальних програм з іноземних мов є компетентнісний потенціал галузі «Іноземні мови», як провідний засіб реалізації цілей навчання у загальноосвітній школі на основі ключових компетентностей як результату навчання. За аналогією виберемо лише ті, які цікавлять нас у рамках нашого дослідження:

- *Інформаційно-цифрова компетентність.* (Курсив наш – В.В.)
-

Уміння:

- вивчати іноземну мову з використанням спеціальних програмних засобів, ігор, соціальних мереж;
- створювати інформаційні об'єкти іноземними мовами;
- спілкуватися іноземною мовою з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ);
- застосовувати ІКТ для пошуку, обробки, аналізу та підготовки інформації відповідно до поставлених завдань.

Ставлення:

- готовність дотримуватись авторських прав та мережевого етикету.
- *Соціальна та громадянська компетентності.* (Курсив наш – В.В.)

Уміння:

- формулювати власну позицію;
- співпрацювати з іншими для досягнення визначеного результату, спілкуючись іноземною мовою;
- розв'язувати конфлікти у комунікативних ситуаціях;
- переконувати, аргументувати, досягати взаєморозуміння/компромісу у ситуаціях міжкультурного спілкування;
- переконувати засобами іноземної мови у важливості дотримання прав людини;
- критично оцінювати інформацію з різних іншомовних джерел.

Ставлення:

- толерантність у спілкуванні з іншими;
- проактивність в утвердженні демократичних цінностей;
- усвідомлення необхідності володіння іноземними мовами для підвищення власного добробуту.
- *Обізнаність та самовираження у сфері культури.* (Курсив наш – В.В.)

Уміння:

- висловлювати іноземною мовою власні почуття, переживання і судження щодо творів мистецтва;
- порівнювати та оцінювати мистецькі твори та культурні традиції різних народів.

Ставлення:

- усвідомлення цінності культури для людини і суспільства;
- повага до багатства і розмаїття культур.[32]

Під час аналізу вищеназваних документів ми помітили той факт, що оволодіння іноземною мовою і культурою народу, що нею спілкується для реалізації міжкультурної комунікації є основним завданням навчання учнів цієї мови. Тобто, якщо учень вчить англійську мову, то має знайомитися ще і з культурою народу/народів, що нею спілкуються як рідною мовою і тільки. У функціях іноземних мов у реалізації цілей навчання в свою чергу підкреслюється важливість усвідомлення учнями плюралізму світу (мультилінгвальності і полікультурності) та формуванню в учнів позитивного ставлення до іноземної мови як засобу спілкування, поваги до народу, носія цієї мови, толерантного ставлення до його культури, звичаїв і способу життя. Чи може учень дійсно усвідомити таку різноманітність світу, якщо на уроках з іноземної мови, наприклад англійської, учень буде знайомитися із культурою тільки декількох країн світу, які спілкуються цією мовою як рідною? І чи означає це, що учень має ставитися з повагою та розумінням лише до представників тих народів, мову яких він вивчає у школі? Особливо це є не зрозумілим враховуючи той факт, що певні країни вже давно стали мультилінгвальними і полікультурними всередині країни. Наприклад, у Великій Британії є велика частка громадян, родові корені яких лежать в Індії.[23] Представники цієї найбільшої в Об'єднаному Королівстві етнічної меншини знають англійську мову і, можливо, спілкуються нею весь час, проте так само

вони зберігають вміння до спілкування іншою мовою (як відомо в Індії їх багато) та дотримуються культурних поглядів та традицій країни походження, якщо не на 100%, то хоча б частково. Проте, при вивченні англійської мови у школі ці культурні особливості країни взагалі випускаються із поля зору. І це лише один приклад для однієї країни та однієї національної меншини в межах цієї країни.

- Ще варто відмітити, що у зазначених 12 компетенціях Державного стандарту чи 10 компетенціях із навчальних програм з іноземних мов ніде не йде мова про *міжкультурну компетентність*, хоча як результат навчання іноземної мови у школі від учнів вимагають володіти знаннями, вміннями та навичками для успішної міжкультурної взаємодії шляхом комунікації з представниками інших культур. Натомість, у Державному стандарті наявні інформаційно-комунікаційна та культурна компетентності, які мають, логічним чином, бути направлені на оволодіння учнями тими знаннями і вміннями, що стануть запорукою успішної міжкультурної комунікації.[20] Як мінімум, ми робимо таке припущення, виходячи із повного тексту пояснення цих компетенцій. Цитуємо: *«інформаційно-комунікаційна компетентність*, що передбачає впевнене, критичне і відповідальне використання цифрових технологій для власного розвитку і спілкування; здатність безпечно застосовувати інформаційно-комунікаційні засоби в навчанні та інших життєвих ситуаціях, дотримуючись принципів академічної доброчесності;», *«культурна компетентність*, що передбачає наявність стійкого інтересу до опанування культурних і мистецьких здобутків України та світу, шанобливого ставлення до культурних традицій українців, представників корінних народів і національних меншин, інших держав і народів; здатність розуміти і цінувати творчі способи вираження та передачі ідей у різних культурах через різні види мистецтва та інші культурні форми; прагнення до розвитку і вираження власних ідей,

почуттів засобами культури і мистецтва;»). (Курсив і виділення жирним наші – В.В.)[22]

У додатку 1 до Державного стандарту надається також інформація про компетентнісний потенціал мовно-літературної освітньої галузі, який, до речі, значно звужується, або змінюється у навчальних програмах з іноземної мови. Ми вже згадували про *інформаційно-цифрову і соціально-громадянську компетентності й обізнаність та самовираження у сфері культури*. У згаданих компетенціях взагалі дуже мало йде мова про міжкультурне спілкування, навичками якого учні мають володіти по закінченню школи.

Отже, стає зрозумілим, що механізм формування цих навичок залишається не визначеним, а мова про міжкультурну компетентність учнів взагалі не йде, не дивлячись на те, що це явище вже зовсім не нове, а навпаки досить відоме. Українська дослідниця – Гальчун Н.П. зазначає, що про міжкультурну компетентність почали говорити після Другої світової війни. Це стало відповіддю на виклики взаємодії між представниками різних культур, а саме, американців, які отримали світове лідерство у допомозі країнам з відновленням після війни та представниками інших країн, чия культура, часом, досить сильно відрізнялася від американської. Окрім того, Америка мала на меті допомагати не тільки країнам, що постраждали від війни, а й іншим, менш розвиненим на той час країнам. Запропоновані американські програми не враховували певні особливості тих чи інших країн, їх культурні відмінності, через що були марно витрачені величезні кошти. Через це постала нагальна потреба у вивченні не тільки іноземної мови, але і культури країни, мова якої вивчалася.[18]

Саме ж поняття «*міжкультурної компетентності*» (яке іноді ще синонімічно називають полікультурною¹² компетентністю) виникло на початку

¹² З точки зору семантики (значення) префікс «полі-», який походить із грецької мови і означає «багаточисленний» і префікс «мульти-», який сягає корінням латини і означає «множинний» мають дуже схоже семантичне поле. Проте між ними, все ж таки, існують

1970-го року, коли здійснювалося становлення міжкультурної комунікації як самостійного напрямку в європейському науковому просторі. Під час цього процесу актуальними стають питання відношення до іншої культури та її цінностей і подолання етнокультурного центризму. Завдяки цим дослідженням, проблема міжкультурної компетентності почала розглядатися як сукупність аналітичних і стратегічних здібностей особистостей, під час їхньої взаємодії, як представників різних культур.[36] З розвитком цього напрямку дослідження змінювалася і думка щодо того, з яких компонентів складається міжкультурна компетентність та як нею можна оволодіти. Зокрема, до середини 80-х років ХХ століття вважалося, що оволодіти міжкультурною компетентністю можна у процесі взаємодії з представниками різних культур, шляхом засвоєння отриманих знань під час такої комунікації.[36]

З часом міжкультурна компетентність почала розглядатися у двох аспектах:

1. Як здатність формувати в собі іншу культурну ідентичність. Для цього необхідно володіти знаннями про цінності, норми та стандарти поведінки представників інших культур.
2. Як здатність ведення успішної комунікації з представниками різних культур.[37]

Саме тому існували різні визначення міжкультурної компетентності. С. Г. Радул згадує у своєму дослідженні про деяких науковців, які опрацьовували проблему міжкультурної компетентності. Так, М. Сорті дотримувався точки зору, що *міжкультурна компетентність* – це процес навчання новій культурі, мові та типам поведінки для того, щоб зрозуміти представників іншої культури та відчувати до них симпатію і вміти успішно взаємодіяти з ними. Інший європейський дослідник – В. Тейлор, зазначав, що набуття

деякі відмінності. Так, у семантичному полі частинки «мульти-» присутня повторюваність і багаторазовість; в той час як у семантичному полі другого префікса - «полі-» присутні різноманіття і рівність.[25]

міжкультурної компетентності може відбуватися тоді, коли індивід у змозі подивитися на світ з іншої точки зору. М. Хаммер, В. Гудікунст та Г. Візман називали таку точку зору «третьою особистістю».[36] Тобто, згадані вище дослідники розглядали міжкультурну компетентність як результат загальної освіченості та процесу отримання нових знань умінь і навичок, а також здатності змінити точку зору, при комунікації з представниками інших культур, для досягнення успіху в цій взаємодії.

На сьогоднішній день розуміння терміну міжкультурної комунікації став ще більш комплексним. Наприклад, О.С. Пасічник зазначає, що *міжкультурна компетентність* – «...це здатність усвідомлювати чинники, зумовлені іншою культурою, та те, як вони впливають на менталітет і моделі поведінки представників цієї культури і, відштовхуючись від цього, вибудовувати власну комунікативну та поведінкову стратегію у процесі спілкування з ними. При цьому важливо, щоб ця взаємодія базувалася на засадах толерантності, взаємоповаги та взаєморозуміння і не порушувала цінності й норми жодної з культур.» Схожих поглядів дотримувався й інший дослідник – Ф.С. Марі, який ще у минулому столітті розглядав *міжкультурну компетентність* як характеристику, яка дозволяє людині одночасно аналізувати і розуміти ситуації міжособистісного та міжгрупового контактів з носіями іншої культури та вміти керувати цими ситуаціями в процесі спілкування.[36]

Цікавою є також думка К. Клане, який давав відмінне від попередніх визначення міжкультурної компетентності. Він зазначав, що *міжкультурна компетентність* – це якість, що сприяє успішному розвитку особистості та захисту своїх власних інтересів в іншому соціокультурному середовищі. Також дослідник наголошував, що цю компетентність можна набути лише при безпосередній взаємодії з представниками інших культур. При цьому, не менш важливим фактором для формування міжкультурної компетентності, на думку науковця, є здатність критично ставитися до власної культури і самого себе. Результатом цього стане формування особистості, яка буде здатною знайти

рівновагу між власною ідентичністю та своїми переконаннями, переглядом своїх позицій та приналежністю до рідної культури.[36]

Н.П. Гальчун зазначає, що у вітчизняній літературі *міжкультурна компетентність* розглядалася «...як здатність особистості досягати розуміння в процесі взаємодії з представниками іншої культури з використанням компенсаторних стратегій для попередження конфліктів.»[18]

На сайті Ради Європи знаходимо таке визначення *міжкультурної компетентності* – це здатність розуміти та поважати один одного, незважаючи на всі типи культурних бар'єрів. Міжкультурні компетенції стосуються набору знань і навичок, необхідних людям і організаціям, щоб діяти в міжкультурний спосіб у різноманітних суспільствах.[51]

Німецький Фонд Бертельсмана, який займається пошуком рішень різних політичних, економічних, культурних тощо проблем суспільства, разом із Фондом Каріпло, який займається аналогічною діяльністю в Італії також зацікавилися питанням міжкультурної компетентності. У своїх дослідженнях вони наводять таке визначення: *міжкультурна компетентність* – це здатність ефективно та належним чином взаємодіяти в міжкультурних ситуаціях завдяки володінню певними (специфічними) установками та емоційними особливостями, (між)культурними знаннями, навичками та рефлексією.[48]

У відділі електронної бібліотеки ЮНЕСКО можна знайти книжку, в якій також говориться про цей феномен. Там зазначається, що *міжкультурні компетенції* стосуються володіння адекватними відповідними знаннями про конкретні культури, а також загальними знаннями про види проблем, що виникають під час взаємодії представників різних культур, дотримання сприйнятливою ставлення, яке заохочує встановлення та підтримку контакту з різними іншими людьми, а також наявність навичок, необхідних для

використання як знань, так і установок під час взаємодії з іншими людьми з різних культур.[61]

Отже, з наведених вище визначень можна зробити висновок, що *міжкультурна компетентність* – це складне і багатокomпонентне поняття, яке передбачає здатність особистості до ефективної взаємодії (комунікації) з представниками інших культур з метою порозуміння на підвалинах взаємоповаги та відсутності упереджень один до одного.

Так як взаємодія двох людей не можлива без комунікації¹³, дослідники, говорячи про міжкультурну компетентність, ще часто додають термін «комунікативна», адже оволодіння міжкультурною компетентністю потрібне для того, щоб відбувався процес ефективної комунікації між представниками різних культур. Саме тому, у нашій роботі ми також можемо використовувати поняття «міжкультурна комунікативна компетентність», як тотожне, або дуже близьке за значенням поняттю з теми нашої наукової роботи, а саме – міжкультурної компетентності.

Логічно допустити, що для оволодіння цією комплексною компетентністю доведеться виконати декілька умов, саме тому деякі вчені розробили модель міжкультурної (комунікативної) компетентності, для того, щоб було легше зрозуміти її структуру і, відповідно, яких саме зусиль треба докласти, щоб оволодіти цією компетентністю. Корифеєм у цьому питанні є М. Байрам, який в кінці ХХ століття досліджував міжкультурну компетентність. Він зазначає, що до компонентів міжкультурної компетентності належать не тільки знання і навички, але і ставлення, доповнені цінностями, яких людина дотримується через свою приналежність до декількох соціальних груп. Саме ці цінності і є частиною соціальної ідентичності особистості.[55] Дуже часто, через особисті переконання, традиції і вірування певної соціальної групи, в якій живе людина, її цінності, норми поведінки тощо відбувається закостеніння і

¹³ Комунікація може бути як вербальною, так і не вербальною, тобто без використання слів.

центризація власної культурної ідентичності¹⁴. І так як людина кожен день стикається з великою кількістю інших людей, не таких, як вона, деякі прояви культурної ідентичності певних осіб може здивувати, або, навіть, шокувати таку особистість. Для того, щоб цього не відбувалося, необхідно весь час пристосовуватися до такого мінливого середовища буття, дізнаватися про інші культури, бути обізнаним у різних сферах людського буття.

Важливим буде зрозуміти, що оволодіння міжкультурною компетентністю ніколи не буває (і не може бути) повним і досконалим, проте для успішної міжкультурної комунікації цього і не потрібно і на це є, як мінімум, дві причини.

- Неможливо передбачити які саме знання знадобляться людині під час міжкультурного спілкування, адже не завжди людина може знати наперед з якої культури походить його співрозмовник, а значить не може засвоїти всі необхідні фактичні відомості, оволодіти вміннями та навичками, необхідними для спілкування з якоюсь певною особистістю у конкретній ситуації.
- Культура не є інертним утворенням, вона весь час розвивається та змінюється, а значить, навіть вивчені сьогодні відомості щодо культури людства вже завтра будуть застарілими, особливо в епоху прискорення, де інформації, а отже і культурних надбань, з'являється набагато більше, ніж раніше за меншу одиницю часу. Скільки б людина не вчила, все одно знань буде не вистачати через швидкі темпи її зростання.

Проте, на нашу думку, для успішного діалогу культур буде достатньо навіть середнього рівня міжкультурної компетентності. Для досягнення цієї мети, М. Байрам у 1997 році розробив **модель міжкультурної компетентності**,

¹⁴ Коли людина вважає, що її погляди, переконання, цінності, вірування, поведінка тощо є еталонними і, можливо, єдиноправильними.

яка має пояснити її структуру і полегшити розуміння механізму засвоєння компетентності. Модель складається із 5 компонентів:

1. **Міжкультурне ставлення** (*savoir être*): допитливість і відкритість, готовність припинити недовіру щодо інших культур і віру у свою власну як до єдиновірної. Це означає готовність релятивізувати власні цінності, переконання та поведінку, не припускати, що вони є єдиноможливими та природно правильними, і бути в змозі побачити, як вони можуть виглядати з точки зору сторонньої людини, яка має інший набір цінностей, переконань і поведінки. Це можна назвати здатністю до «децентрації».
2. Іншим важливим фактором є **знання** (*savoirs*). Проте, це перш за все не тільки знання про конкретну культуру, а швидше знання про те, як функціонують соціальні групи та ідентичності і що бере участь у міжкультурній взаємодії. Отже, знання можна визначити як такі, що містять два основні компоненти: *знання соціальних процесів і знання про втілення цих процесів і їх результатів*. Останнє включає в себе знання про те, як інші люди, ймовірно, сприймуть вас, а також деякі наявні відомості про культуру інших людей.
3. Навички **інтерпретації та відношення** (*savoir comprendre*): здатність інтерпретувати документ чи подію з іншої культури, пояснювати їх і співвідносити з документами чи подіями з власної культури.
Зрозуміло, що жоден вчитель не може мати всеохоплюючі знання про культуру світу, які б вони могли передати учням (та і в умовах уроку це неможливо через брак часу та деякі інші причини). Також, не кожен учитель може познайомитися із культурою певної країни чи країн особисто, щоб краще зрозуміти культурний аспект країни, мову якої вчитель викладає. Проте, це не є таким важливим з точки зору навчального процесу, особливо в умовах цифровізації та глобалізації. Завдання вчителя полягає в тому, щоб допомагати учням розвивати

навички інтерпретації та відношення до інших культур і власної (адже лише у порівнянні чогось із чимось можна сформувати власну позицію). Учні, готові до міжкультурної взаємодії (комунікації), мають вміти бачити, або розуміти де можуть виникнути непорозуміння з представниками інших культур та як їх можна вирішити. А для цього їм знадобляться згадані вище вміння до децентрації¹⁵ і навички порівняння. Зіставляючи факти, ідеї, події із декільком культур, роблячи припущення як це буде виглядати з іншої точки зору, можна побачити, як представники інших культур можуть не вірно розцінити, або інтерпретувати написане чи сказане особистістю з іншою культурною ідентичністю. Саме тому навички порівняння, інтерпретації та відношення є надзвичайно важливими у міжкультурній компетентності особистості. А фактичні знання про культури різних країн вчитель може набувати і разом з учнями на уроці за допомогою різноманітних аудіо- та відеоматеріалів, книг, фільмів, віртуальних екскурсій, електронного листування тощо.

4. Оскільки ані міжкультурні мовці/медіатори, ані їхні вчителі не можуть оволодіти всіма знаннями стосовно культур світу, через згадані вище причини, не менш важливо буде для учнів здобути навички пошуку нових знань та інтеграції їх із тими, що вони вже мають. Особливо їм потрібно знати, як запитувати людей з інших культур про їхні переконання, цінності та поведінку, які, оскільки вони часто несвідомі, ці люди не можуть легко пояснити. Тому міжкультурним ораторам/посередникам потрібні **навички відкриття та взаємодії** (*savoir apprendre/faire*). Під цим мається на увазі здатність здобувати нові знання про культуру і культурні практики та здатність оперувати

¹⁵ Готовність релятивізувати власні цінності, переконання та поведінку, не припускати, що вони є єдиноможливими та природно правильними, і бути в змозі побачити, як вони можуть виглядати з точки зору сторонньої людини, яка має інший набір цінностей, переконань і поведінки.

знаннями, ставленням та навичками в умовах обмежень спілкування та взаємодії в реальному часі.

5. Нарешті, якими б відкритими, цікавими та терпимими до переконань, цінностей і поведінки інших людей не були учні, їхні власні переконання, цінності та поведінка глибоко вкорінені й можуть викликати реакцію та неприйняття. Через цю неминучу реакцію учні повинні усвідомити свої власні цінності та те, як вони впливають на їхні погляди і на цінності інших людей. Міжкультурні оратори/медіатори потребують критичного усвідомлення себе та своїх цінностей, а також цінностей інших людей, що декількома словами можна назвати як *критична культурна обізнаність* (savoir s'engager). Отже, це здатність критично та на основі чітких критеріїв оцінювати перспективи, практики і продукти як у власній так і в інших культурах і країнах. Слід зазначити, що мета викладання полягає не в тому, щоб намагатися змінити цінності учнів, а в тому, щоб зробити їх чіткими та свідомими у будь-якій оціночній реакції до інших. Тим не менш, існує фундаментальна ціннісна позиція, яку має просувати викладання будь-якої мови – це позиція, яка визнає повагу до людської гідності та рівність прав людини як демократичну основу для соціальної взаємодії.[55]

Підсумовуючи все вище написане, автор зазначає, що роль вчителя-мовника полягає в тому, аби розвивати навички, ставлення і усвідомлення цінностей так само, як і розвивати знання про конкретну культуру або країну і ми цілком згодні з автором наведеної моделі міжкультурної компетентності.

Інша дослідниця – Драченко В.В. зазначає, що до **структури міжкультурної компетентності** відносяться три компоненти:

- когнітивний,
- емоційно-мотиваційний,

- поведінковий.[21]

Розглянемо ці компоненти більш детально. Отже, дослідниця зазначає, що під *когнітивним компонентом* мається на увазі система засвоєння сутності та змісту культурних цінностей людства. Тобто, сюди належать різноманітні знання про різні епохи людства, культурно-історичні процеси, проблеми розвитку суспільства у різні часи та на різних територіях, культура світу взагалі, її конкретне наповнення в певні періоди історії, практичні знання культурного характеру тощо. Цей компонент міжкультурної компетентності виконує інформативну та систематизуючі функції.

Як вже зрозуміло із назви другого компоненту, *емоційно-мотиваційний компонент* відповідає за мотивацію і емоційний відгук міжкультурного комуніканта. Цей компонент відповідальний за те, щоб людина була мотивована і зацікавлена у вивченні інших культур, за формування у неї інтересу і позитивних (або хоча б нейтральних) емоцій щодо відмінних від своєї культур. Також емоційно-мотиваційний компонент має допомогти сформувати в особистості прагнення до самовдосконалення і бажання до взаємодії з представниками інших культур. Допомогти у розвитку другого компоненту допоможуть оціночні судження, рефлексія, культурні потреби¹⁶ особистості, модифікація мотивів діяльності людини від корисливо-егоїстичних, до духовних-суспільно значущих. Емоційно-мотиваційний компонент виконує сенсостворюючу та спонукальну функції.

І, нарешті, *поведінковий, або діяльнісний компонент*, який здійснює зміну, або оновлення культурологічних орієнтацій у житті людини, конверсію себе і, як результат, навколишньої дійсності згідно із набутими знаннями, сенсами і потребами. Характеризується як система засвоєння особистістю комплексу знань, умінь і навичок у сфері культури, а саме: вміння аналізувати і

¹⁶ Культурні потреби – це складова частина різного роду потреб людини, які залежать від рівня культурно розвитку особистості. Наприклад до культурних потреб відносяться: художньо-естетичні потреби, пізнавальні, видовищні, потреба до самореалізації та самовираження тощо.

зіставляти культурні явища в різні часи та на різних територіях між собою, виявляти ментальний¹⁷ та ціннісний зміст різних видів культур, зіставляти їх із певними суспільно-історичними подіями та особистим життєвим досвідом, здатності ставитися з повагою до представників інших культур, сприяти побудові відносин на основі полікультурної взаємодії.[21]

На нашу думку, структура міжкультурної компетентності більшою мірою складається з тих же самих компонентів, що і модель міжкультурної компетентності М. Байрама, з невеликою відмінністю – авторка структури міжкультурної компетентності об'єднала деякі компоненти в один і назвала їх по-іншому, проте суть залишилася незмінною, що дозволяє зробити висновок, що основоположні погляди дослідників на складові міжкультурної компетентності, які є необхідними для успішної взаємодії представників різних культур, є тотожними.

1.3. Теоретичні засади використання медіатекстів на уроках англійської мови, як методу формування міжкультурної компетентності старшокласників

Як вже зазначалося у попередніх розділах, міжкультурна компетентність складається із декількох компонентів, а, значить і до її формування треба підходити комплексно.

Розглянемо рекомендації М. Байрама щодо розвитку тих, або інших складових міжкультурної компетентності за його моделлю.

1. Міжкультурне ставлення (savoir être). Допитливість і відкритість щодо інших культур та усунення упередженого відношення до представників інших культур можна розвивати різними способами. Як приклад науковець наводить прийом мозкового штурму, використання візуальних

¹⁷ Ментальність - сприйняття та тлумачення світу, що характерне певній спільноті і виражається в її соціокультурних феноменах. Ментальність визначається архетипами та стереотипами культури цієї спільноти.[28]

засобів під час роботи з текстами, щоб викликати інтерес і зацікавленість у тому матеріалі, що учні вивчають, використання текстів, написаних учнями інших культур, або написаних про них. Також можна використовувати дитячу та юнацьку літературу, автентичні тексти принесені самими учнями (інтерв'ю, статті, пости у соцмережах, тексти пісень тощо), учнівські онлайн, або оффлайн проєкти (електронне листування із представником іншої культури, учнівський обмін тощо). Автор моделі також наголошує на важливості першої фази знайомства з іншими культурами – культурній подібності. Тобто, для уникнення такого явища як культурний шок¹⁸, необхідно підбирати ті матеріали для вивчення іншої культури/культур, що будуть схожими на власну культуру (культуру учнів).

2. **Знання** (savoirs) про культури світу та про функціонування соціальних груп та ідентичностей, а також складових міжкультурної взаємодії. Фактичні знання можна здобути використовуючи підручники, науково-популярну та художню літератури, фільми, медіа тексти, автентичні матеріали тощо. Стосовно другої частини компоненту, ці знання можна здобути працюючи у класі зі стереотипами, а точніше, із розвінчанням стереотипів стосовно інших культур, наприклад, використовуючи прийом сторітеллінгу (storytelling)¹⁹ а також використання онлайн, або оффлайн зустрічей із представниками інших культур, інтерв'ю з ними, екскурсії до культурних центрів тощо.
3. **Навички інтерпретації** і пояснення подій, документів тощо **та відношення** (savoir comprendre) до інших культур у порівнянні зі своєю. Для того, щоб досягти цієї цілі, треба використовувати завдання, що будуть спонукати учнів уважно читати, аналізувати та інтерпретувати

¹⁸ Культурний шок – це стан людини, коли вона спантеличенна, або втратила орієнтацію чи емоційно збурена, через раптове потрапляння у незнайоме їй середовище чи відмінну від своєї культуру.[26]

¹⁹ Сторітеллінг (storytelling) – це прийом використання цікавої розповіді та передачі за її допомогою необхідної інформації з метою впливу на емоційну, мотиваційну, когнітивну сфери слухача.[39]

тексти. Для покращення навчального ефекту можна підібрати творчі завдання, а саме: придумати нову кінцівку до тексту, або додати чи переписати сцени твору, подивитися на події твої з точки зору іншого персонажу тощо. Гарною альтернативою також стануть проекти (симуляції) життя в іншому культурному середовищі (наприклад, як працює типова американська школа, або як проходить день у такій школі), що дозволить учням відчувати ситуацію з іншої культурної точки зору. Ще одним чудовим варіантом для розвитку цього компоненту будуть рольові ігри.

4. Навички відкриття та взаємодії (*savoir apprendre/faire*), або іншими словами – здатність здобувати нові знання про культури світу, а також здатність використовувати знання для міжкультурної взаємодії. Для тренування можна обрати такі вправи як електронне листування з елементами аналізу написаного, особисті, або віртуальні зустрічі із представниками інших культур для безпосередньої взаємодії, наприклад для обговорення культурних непорозумінь, навчальні поїздки до інших міст/країн для вивчення особливостей регіону. Ще одним різновидом навчальної вправи можуть стати проблемні питання як спосіб розв’язати уявні, або реальні проблемні/конфліктні ситуації з представниками інших культур, рольові ігри.

5. Критична культурна обізнаність (*savoir s'engager*) – це здатність критично та на основі чітких критеріїв оцінювати як свою культуру, її здобутки, сильні і слабкі сторони, так культуру інших народів. Проте, залишається важливим поважати людей і визнавати рівність прав всіх людей, що створює демократичну основу для будь-якої взаємодії особистостей. Для цього можна використовувати досвід різних країн, наприклад Німеччини і Австралії для критичного порівняння як країни працюють з мігрантами та вирішують питання міграційних процесів. Не зайвим також буде торкнутися питань дискримінації, упередження, расизм тощо та протидії ним.[56]

Отже, як бачимо, існує велика кількість варіантів як можна пропрацювати всі компоненти міжкультурної компетентності учнів. Нас же цікавить методика формування міжкультурної компетентності старшокласників засобами медіатекстів на уроках англійської мови, тож перейдемо спочатку до розгляду питання медіатекстів.

Наші дослідження показали²⁰, що незалежно від того, що термін «медіа» знайомий в наші дні переважній більшості людей, все ж залишається деякі сумніви з приводу розуміння терміну «медіатекст». Деякі розуміють під цим поняттям будь-який текст, що надрукований/опублікований у відкритих Інтернет - ресурсах, інші ж стверджують, що це як усні, так і письмові тексти, направлені на масового споживача, а треті взагалі мають відмінне від попередніх двох уявлення. Для того, щоб уникнути плутанини в термінології, розберемо спочатку поняття «текст», потім перейдемо до визначення «медіа» і на основі цього отримаємо розуміння того, що ж таке «медіатекст».

Великий тлумачний словник сучасної української мови дає декілька варіантів тлумачення цього слова, а саме: **ТЕКСТ**, -у, V. 1. Відтворена письмово або в друкованому вигляді авторська праця, документ, пам'ятка тощо. // Папір із написаними на ньому авторськими словами. 2. Зміст певного словесного твору. // Словесна частина альбомів, ілюстрованих видань. // Слова до музичного твору. 3. Основна частина друкарського набору без коментарів, виносок, приміток, малюнків і т. ін. 4. Літературний чи інший твір або його уривок для читання, аналізу тощо. // Уривок із Біблії, Євангелія тощо для проповіді, бесіди, що його наводять як вислів, цитату. 5. Друк. шрифт розміром близько 8 мм. 6. У системах обробки інформації дані, подані знаками, згрупованими у слова, речення, абзаци, таблиці тощо, інтерпретація яких суттєво ґрунтується на знанні природної чи штучної мови. ** Текст повідомлення – частина повідомлення, яка містить інформацію, призначену

²⁰ Додаток А. Онлайн анкета – «Формування міжкультурної компетентності засобами англомовних медіатекстів».[1]

користувачеві, програмі або системі. 7. У комп'ютерній графіці – вихідний графічний елемент, призначений для формування зображення у вигляді текстового рядка.[11]

Популярний словник Німеччини – дуден дає також декілька пояснень цього терміну: **текст** - 1а) [письмово] сформульована, пов'язана за змістом послідовність тверджень. б) фрагмент тексту (1а), уривок із книги чи подібне. 2. Слова, що належать до музичного твору. 3. Уривок з Біблії (покладено в основу проповіді). 4. Підпис до ілюстрації.[53]

Кембриджський онлайн словник взагалі дає досить обмежене пояснення слова «**текст**» – 1. Книга або твір, який ви вивчаєте в рамках курсу. 2. Речення або уривок із Біблії, який священик чи служитель читає вголос у церкві та обговорює його. 3. Письмові або друковані матеріали. 4. Написані слова в книзі, в Інтернеті тощо, а не малюнки. 5. Коротке письмове повідомлення, яке ви надсилаєте або отримуєте за допомогою мобільного телефону; текстове повідомлення.[50]

Досить чітке і просте для розуміння визначення тексту подає «Вікіпедія» – вільна енциклопедія. **Текст** (від лат. *textus* – «тканина», «з'єднання» «побудова») – загалом зв'язана і повністю послідовна сукупність знаків. Відтворені на письмі або друком авторська праця, висловлювання, документи тощо.[40]

Проте найкраще, на нашу думку, та найбільш підходяще для нашого дослідження визначення подає М. Яцимирська. **Текст** (лат. *textus* – тканина, сплетіння, з'єднання) – це усний чи письмовий твір мовотворчого процесу, логічно завершений, складений з низки особливих мовних висловлювань, які об'єднані різними типами лексичних, граматичних, логічних, стилістичних зв'язків, має відповідну скерованість і прагматичну установку.[42]

Переходимо до визначення «медіа». У Великій українській енциклопедії зазначається, що **медіа** – це технічні засоби створення, запису, копіювання,

тиражування, зберігання, розповсюдження, сприйняття інформації і її обміну між суб'єктом (агентством, автором) і об'єктом (масовою аудиторією, адресатом).[19]

Великий тлумачний словник сучасної української мови дає напрочуд мало інформації щодо терміну «медіа» – це невідм., мн. Те саме, що і мас-медіа (мас-медіа, невідм., мн. Засоби масової інформації (радіо, телебачення, преса, кіно і т.ін.).[11]

Гарне тлумачення слова «медіа» подає вікіпедія. (У комунікації) медіа або медіа (англ. media, від лат. medium – посередник) – засоби передавання, зберігання та відтворення інформації, призначені для її донесення крізь просторові, часові чи інші перепони. В широкому розумінні будь-яка знакова система, зафіксована в певній формі, є медіа, наприклад, усна мова, зображення чи друкований текст. Проте зазвичай під медіа розуміються технічні засоби та канали комунікації, такі як радіо, телебачення, Інтернет, поширення знімних носіїв інформації, що формують особливе середовище комунікації. Електронні медіа, що послуговуються комп'ютерними та мережними технологіями, виділяють у «нові медіа»²¹. [27]

Аналізуючи вищезгадані визначення, доходимо висновку, що **медіатекст** – це будь-який усний, або письмовий текст масово-інформаційного характеру представлений різними видами ЗМІ.

Отже, майже будь-яка інформація, яка виробляється для сприйняття великою кількістю людей (споживачів) буде медіатекстом: короткі відео в тіктоці (TikTok), або ютубі (YouTube), подкасти²² в гугл подкастах (Google

²¹ Нові медіа (англ. New Media) – електронні медіа, що спираються на цифрові технології, інтерактивність, і мультимедіа. Від традиційних медіа, таких як телебачення, преса чи радіо, «нові медіа» також вирізняє користувацький контент. «Нові медіа» відкриті для взаємодії з читачами та надають їм можливість створювати та модифікувати зміст повідомлень. На відміну від традиційних мас-медіа, де комунікація здійснюється за схемою «від одного до багатьох», схема комунікації у «нових медіа» – від багатьох до багатьох.[35]

²² Podcasts - радіопередача, або радіоінтерв'ю.

Podcasts), рілси ²³ в інстаграмі (Instagram), статті різної направленості на новинних сайтах тощо. Головними умовами для набуття статусу «медіатекст» є наявність усного, або письмового тексту і велика цільова аудиторія, на яку він розрахований.

Безсумнівно, *медіатексти мають низку переваг* над звичайними текстами, адже вони дають змогу швидше і більш ефективно отримувати інформацію, що може позитивно вплинути на рівень освіченості людини, сприяти її різнобічному розвитку та обізнаності. На уроках англійської мови медіатексти можуть стати у нагоді для розвитку мовних навичок учнів. Їх використання під час навчального процесу може призвести до успішного досягнення різних цілей. До них можна віднести покращення навичок читання, або аудіювання адже учні будуть бачити і/або чути текст і матимуть можливість прочитати його, що буде сприяти розвитку мовної здогадки учнів, розширенню словникового запасу, покращенню розуміння граматики іноземної мови тощо. Окрім того, за допомогою медіатекстів учням буде дана можливість познайомитися з «оригінальними» (автентичними) текстами, а не адаптованими, художньо оформленими і зміненими текстами, які, зазвичай друкують у підручниках із англійської мови. Такі тексти мають зв'язок із реальністю, що є важливим фактором навчання, адже воно не має бути відірваним від реального життя людини. До того ж, учні зможуть навіть отримати додаткові знання, адже стандартні підручники вчать літературній мові, опускаючи частіше всього, особливості спілкування носіїв мови (сленг, діалект, просторіччя тощо).

Ще одним очевидним результатом є покращення в учнів рівня володіння вміннями і навичками монологічного і діалогічного мовлення (як усного так і письмового). Використання медіатекстів на уроках створять сприятливі умови для реальної комунікативної ситуації, яку можна буде використати в навчальних цілях. Як варіант тренувальної вправи учитель може задати учням

²³ Reels - короткі (до 1 хвилини) відео в мережі Інстаграм, Ютуб тощо.

низку питань, щоб стимулювати учнів до реалізації монологічного мовлення на уроці. Також можна дати учням завдання скласти діалог на тему переглянутого відео, або прослуханого аудіотексту чи скористатися проблемним питанням, яке дозволить розвивати не тільки навички діалогічного, або монологічного мовлення, але ще і креативне, логічне, критичне та інші види мислення. Звісно, це залежить, більшою мірою від вчителя: чи буде він на цьому акцентувати свою увагу?, чи зробить завдання для учнів, які потребують активізувати критичне, креативне та/або інші види мислення? Ці питання, на жаль, залишаються відкритими. Проте, для ще більшого навчального ефекту такі завдання можна поєднати із ще одним видом діяльності – з аналізом тексту на наявність певних граматичних явищ, або спеціальної (тематичної) лексики, що безумовно допоможе учням краще розуміти мову, що вивчається, а також збагатити свій словниковий запас.

Ще однією, головною для нашого дослідження, перевагою використання медіатекстів на уроках англійської мови є розвиток міжкультурної компетентності учнів. Завдяки медіа матеріалам учні отримують змогу ознайомитися із культурою (культурами) країн мова якої (яких) вивчається, й/або з культурою інших країн світу, чи глибше зануритися в їх вивчення, поглибити та розширити вже наявні знання.

Разом з перевагами також є і *недоліки*. Треба враховувати, що використання медіатекстів на уроках англійської мови передбачає ретельну підготовку вчителя для проведення такого уроку: підбір підходящого матеріалу, який відповідає темі, меті, завданням уроку, віковим особливостям, вмінням та навичкам учнів тощо. Це вимагає великих часових затрат. До цього ж, використання медіатекстів на уроці має бути обґрунтованим та не затягнутим у часі, щоб учні не занудьгували і не втратили концентрації та інтересу до виду діяльності. Ще на що треба звернути увагу – це правильний розподіл часу протягом проведення уроку з використанням медіатекстів. Якщо тема дійсно цікава учням, а матеріал, який підібрав вчитель є актуальним та

викликає жвавий інтерес в учнів, існує загроза порушення плану проведення уроку. Учні можуть захопитися обговоренням медіатексту, а отже, вчитель має вчасно і правильно зреагувати на це, щоб не тільки повернутися до наміченого плану, але й не відбити інтерес учнів до вивчення теми. Або, вчитель має вміти імпровізувати і проводити урок не так, як він того хотів спочатку. Проте про такий варіант можна говорити, якщо у вчителя є достатня кількість досвіду, щоб проведення уроку не перетворилася на безцільне говоріння іноземною мовою (що, хоча, у певному сенсі, і є корисним, проте не дозволяє втілити всі окреслені цілі навчання на уроці).

Підсумовуючи вище написане слід відмітити, що використання медіатекстів на уроках англійської мови насправді надає великі переваги, проте варто також брати до уваги і їх недоліки, щоб створити дійсно ефективні уроки.

Проаналізувавши велику кількість матеріалів і обміркувавши прочитане, ми дійшли висновку, що ***для формування в учнів міжкультурної компетентності потрібно втілити на уроці три наступні компоненти:***

- **Теоретичний.** Оволодіння учнями теоретичними мовними знаннями з іноземної мови.
- **Культурний.** Оволодіння учнями знаннями культури країни (країн), мова якої (яких) вивчається, й культур інших країн, а також власної.
- **Практичний.** Оволодіння практичним досвідом взаємодії з представниками інших культур.

Розглядаючи чинні навчальні програми з іноземної мови, ми помітили, що формування міжкультурної компетентності учнів відбувається завдяки розширенню, або введенню до блоків тем з іноземної мови інформації про країну (країни), мова якої вивчається. Наприклад, вивчаючи англійську мову, учень знайомиться з соціокультурними особливостями Великої Британії, Сполучених Штатів Америки та/або Австралії чи Нової Зеландії. На нашу

думку, цього недостатньо для повноцінного формування міжкультурної компетентності, адже світ складається не лише з п'яти країн - України та декількох держав мова яких вивчається учнями. Доцільним є вивчення культур різних країн, тим паче, що, деякі держави є багатокультурними, а, отже, і вивчення тільки однієї культури, або декількох, мова яких вивчається, не може сприяти формуванню міжкультурної компетентності учнів і, як результат, стати основою успішної міжкультурної комунікації.

Більш того, така взаємодія має базуватися на толерантності, взаємоповазі та взаєморозумінні. Саме тому, розгляд таких тем, як соціальна різноманітність, рівноправність, дискримінація, толерантність і т.д. мають отримати своє місце під час навчального процесу з вивчення іноземних мов, чого, наразі, не відбувається взагалі. Саме тому, вважаємо за потрібне розробку і включення до навчальних програм ще одного блоку тем: «Міжкультурна взаємодія», де будуть розглядатися й інші культури, а не тільки ті, мова яких вивчається, а також основи такої взаємодії.

І якщо вже йде мова про медіатексти, які частіше всього учні будуть дивитися, або слухати в Інтернеті, а, значить у великій кількості і з різноманітних джерел, то необхідно також розвивати в учнів навички медіаграмотності. Розробка цього блоку тем («Медіаграмотність») також стала би корисним і необхідним доповненням до вже наявних у навчальних програмах тем.

Отже, підсумовуючи все вище сказане, хочемо зазначити, що англомовні медіатексти можуть стати дійсно корисним, а, головне, ефективним і всеохоплюючим інструментом у навчанні учнів іноземній мові і розвитку в них міжкультурної компетентності, якщо вдасться втілити на уроці три необхідні компоненти, а саме: теоретичний, культурний та практичний. Для цього вважаємо за потрібне розробити модель формування міжкультурної компетентності учнів старшої школи засобами англомовних медіатекстів.

Висновки до I розділу

Характерним для нашого сучасного світу стала постійна зміна та оновлення вже існуючого, а також швидка і часта поява нової інформації, технічних пристроїв, новітніх методик на основі досліджень інтеграції людських вмінь та навичок із використанням техніки, що призводить до, іноді, революційних рішень тощо. Саме тому, нашу епоху ще часто називають епохою прискорення. Для того, щоб не залишитися в минулому і, як результат, стати не конкурентоспроможним, необхідно вміти підлаштовуватися під такий мінливий світ. Це і сталося з освітою в більшій частині світу. Велика кількість вже наявної інформації, яка продовжує зростати з кожним днем в геометричній прогресії, спонукає людство вчитися протягом життя. Стало недостатнім просто закінчити школу, вищий навчальний заклад і, час від часу, проходити курси підвищення кваліфікації. Для успішного становлення людини як спеціаліста (а навчання направлене на те, щоб людина у майбутньому мала змогу здійснювати професійну діяльність) необхідно оволодівати новою інформацією, вміннями та навичками, іноді, змінюючи професії, або розширюючи кількість знань в різних областях обраної професії.

Також, для успішної взаємодії між людьми, в нашому глобалізованому світі, важливе місце займає здатність діяти колективно з іншими людьми, часто, представниками інших культур. Особливо гостро це питання постало в часи коронавірусної інфекції, коли весь світ перейшов «в он-лайн». Людство було обмежене у фізичному пересуванні в просторі, проте, разом з тим, отримало можливість співпрацювати з іншими людьми, навчатися за кордоном, працювати на іноземні фірми і т.д. використовуючи Інтернет, знаходячись при цьому, фізично вдома. Це відкрило безліч можливостей, проте і показало слабкі сторони такої взаємодії. Дуже гостро постало питання вміння взаємодіяти з представниками інших культур, важливості розуміння особливостей цих культур, відмінностей від власної тощо.

З початком повномасштабної війни в Україні багато українців були змушені покинути домівки і відправитися в інші країни у пошуках прихистку. Питання вміння взаємодіяти з представниками інших культур знову гостро постало перед біженцями.

Саме ці факти підкреслюють важливість оволодіння людьми міжкультурною компетентністю. Аналізуючи наявну інформацію з цього приводу ми дійшли висновку, що міжкультурна компетентність – це складне і багатокomпонентне поняття, яке передбачає здатність особистості до ефективної взаємодії (комунікації) з представниками інших культур з метою порозуміння на підвалинах взаємоповаги та відсутності упереджень один до одного. До структури міжкультурної компетентності відноситься три компоненти, а саме: когнітивний, емоційно-мотиваційний, поведінковий.[21]

Для оволодіння міжкультурною компетентністю на уроках англійської мови чудовим способом може стати використання англомовних медіатекстів, адже вони надають низку переваг у порівнянні зі звичайними. Насамперед необхідно зазначити, що медіатекст – це будь-який усний, або письмовий текст масово-інформаційного характеру представлений різними видами ЗМІ. Такі тексти дають змогу швидше отримувати інформацію, легше взаємодіяти із такими текстами, можуть стати у нагоді при розвитку мовних навичок учнів, покращення читання, аудіювання, говоріння (монологічного і діалогічного) і, навіть, письма. До цього можна також віднести отримання додаткових знань з предмету, всебічного розвитку учня, розвитку критичного, креативного, логічного та інших видів мислення і, як вже зазначалося раніше, формування та розвиток міжкультурної компетентності учнів.

Проте, разом із перевагами є і недоліки, а саме: великі часові затрати на підготовку до уроку з використанням медіатекстів, необхідність володіння навичками тайм менеджменту й імпровізації, адже існує велика вірогідність, що хід уроку буде порушено, якщо медіатекст буде цікавим для учнів і викличе їх жвавий інтерес.

Як видно із написаного, недоліків набагато менше, ніж переваг, отже, використання медіатекстів на уроках англійської мови є виваженим рішенням. І для того, щоб сформувати чи розвивати в учнів міжкультурну компетентність, необхідно втілити на уроці три компоненти: теоретичний, культурний і практичний.

Аналіз чинних програм з англійської мови показав, що на сьогодні оволодіння учнями міжкультурної компетентності проходить шляхом розгляду тільки культур певних країн, часто, мова яких вивчається. На нашу думку це є помилкою, адже світ вкладається не лише із декількох культур. Окрім того, простих теоретичних знань із певної/певних культур буде недостатньо для успішної взаємодії з представниками інших культур. Саме тому ми вважаємо за потрібне розробку і включення до навчальних програм ще одного блоку тем: «Міжкультурна взаємодія». А згадуючи про те, що робота з медіаткстами буде пов'язана, перш за все, з роботою в мережі Інтернет, де учні будуть в змозі працювати з різними джерелами інформації, стане у нагоді також оволодіння ними навичок медіаграмотності. Саме тому другим блоком тем, який ми вважаємо за корисним у навчальній програмі, має стати блок тем під назвою «Медіаграмотність».

РОЗДІЛ II. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ МЕДІАТЕКСТІВ

2.1. Характеристика моделі формування міжкультурної компетентності старшокласників засобами англомовних медіатекстів

Для того, щоб навчити людину будь-чому, необхідно окреслити план дій стосовно цього процесу, або, краще, розробити методику, або/й модель формування нових вмінь та навичок, або компетентностей тощо. Для того, щоб уникнути плутанини, або для того, щоб зрозуміти що ж краще розробляти методику чи модель, або і те і те, звернемось до словників для тлумачення цих слів.

Великий сучасний словник української мови дає таке пояснення слова «методика» – 1. Сукупність взаємозв'язаних способів та прийомів доцільного проведення будь якої роботи. 2. Документ, який описує послідовність методів, правил і засобів виконання роботи. 3. Вчення про методи викладання певної науки, предмета.[11] У цьому ж словнику знаходимо і пояснення слова «модель» –1. Зразок якого-небудь нового виробу, взірцевий примірник чогось. 2. Тип, марка конструкції. Нова модель машини. 3. Зразок, що відтворює, імітує будову і дію якого-небудь об'єкта, використовується для одержання нових знань про об'єкт. Модель простору. // Предмет, відтворений у зменшеному, іноді у збільшеному або натуральному вигляді. ** Масштабна модель - модель літака, автомобіля, залізниці та ін., виконана в одному з міжнародних стандартних масштабів. 4. Те, що є матеріалом, натурою для художнього зображення, відтворення. // Особа, яка позує перед живописцем або скульптором; натурщик, натурщиця. 5. Зразок, з якого знімається форма для відливання або відтворення в іншому матеріалі. 6. Уявний чи умовний (зображення, опис, схема і т. ін.) образ якого-небудь об'єкта, процесу або явища, що використовується як його "представник". 7. Конструкція, структура, зразок, за яким побудована певна одиниця мови з одиниць нижчого рівня. 8.

Система математичних залежностей або програма, що відображає суттєві властивості об'єкта, процесу чи явища, які вивчаються. ** Діагностична модель формалізований опис об'єкта, необхідний для вирішення завдань діагностування (контролю). Модель економіки - опис математичними методами процесів, що відбуваються в економіці. Модель росту - теоретичний апарат в економіці для вивчення можливих траєкторій розвитку економічної системи. Модель сфери споживання - опис у математичній економіці формування попиту споживачів на товари та послуги в залежності від зовнішніх чинників.[11]

Читаючи ці визначення ми прийшли до висновку, що **методика** – це багатокomпонентне явище, яке може містити у собі певну **модель**, або декілька, для підвищення рівня розуміння методики та її ефективності. У нашому дослідженні буде також релевантним розробити модель формування міжкультурної компетентності старшокласників засобами медіатекстів²⁴ для того, щоб отримати універсальний зразок за яким можна буде складати методичні матеріали.

Беручись за розробку моделі необхідно розібратися із вимогами до навчального предмету та врахувати різні компоненти навчання, що будуть впливати на формування моделі, а саме: мета, принципи, стратегії, засоби, зміст навчання, форми тощо. В типовій освітній програмі для профільної середньої освіти зазначається тижневий обсяг навчального навантаження та тижневі години на обов'язкове вивчення іноземної мови для 10-11 класів у 2 години на тиждень для рівня стандарту²⁵ і 5 годин на тиждень для профільного рівня²⁶. [41] Відповідно до цього, у навчальній програмі з іноземних мов наголошується на тому, що в кінці 11 класу учні шкіл, які вивчають першу

²⁴ Модель формування міжкультурної компетентності старшокласників засобами медіатекстів - далі – модель.

²⁵ З можливістю збільшити кількість годин на вивчення іноземної мови, використовуючи додаткові години, якщо у закладі освіти є належні для цього умови.

²⁶ З можливістю збільшувати, або зменшувати кількість годин на вивчення профільного предмету.

іноземну мову, мають володіти мовою на рівні B1, та на рівні B2 для учнів з поглибленим вивченням іноземної мови відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти.[32] У своєму дослідженні ми будемо орієнтуватися на рівень стандарту, отже на учнів, що мають змогу вивчати іноземну мову 2 рази на тиждень. Як вже зазначалося у пункті 1.2., ціллю оволодіння іноземною мовою є здатність і готовність учнів до іншомовної міжкультурної комунікації задля вирішення практичних завдань та задоволення потреб у спілкуванні з представниками інших культур, а також для популяризації України у світі, покращення її іміджу на світовій арені. Для цього необхідно формувати не тільки теоретичні знання з предмету та практичні навички їх застосування, але і компетентності, серед яких має бути і міжкультурна компетентність. У типовій програмі для 10-11 класів зміст навчального предмета «Англійська мова» визначається такими темами:

Для 10 класу:

- Я, моя родина, мої друзі
- Спорт і дозвілля
- Харчування
- Природа і погода
- Живопис
- Наука і технічний прогрес
- Україна
- Країни виучуваної мови
- Шкільне життя
- Робота і професії

Для 11 класу:

- Я, моя родина, мої друзі
- Харчування
- Мистецтво

- Молодь і молодіжна культура
- Наука і технічний прогрес
- Природа і довкілля
- Україна в світі
- Країни виучуваної мови
- Шкільне життя
- Робота і професії

На щастя, в нашу епоху існує велика кількість інформаційних ресурсів, що дозволяє нам користуватися майже невичерпною кількістю різноманітних англійських медіатекстів для того, щоб формувати міжкультурну компетентність старшокласників із прив'язкою до зазначених вище тем. Необхідно також відмітити, що через широке тлумачення медіатекстів, ми будемо в змозі використовувати як усні так і письмові тексти, проте, для додаткової стимуляції уваги і зацікавленості учнів, ми будемо, в основному, орієнтуватися на відеоряд із звучанням усних текстів у кадрі, хоча не виключаємо можливості використання інших видів медіа текстів і не стверджуємо, що їх використання буде менш ефективним для формування в учнів міжкультурної компетентності.

Загальновідомо, що будь-який урок англійської мови має бути комплексним і розвивати за урок хоча б дві – три навички мовної компетентності учнів, а саме: навичку в аудіюванні, читанні, говорінні або письмі іноземною мовою. Розвиток міжкультурної компетентності, на нашу думку, має проходити червоною лінією через всі уроки англійської мови і стати стимулом для розвитку тієї чи іншої навички. Як вже зазначалося раніше у нашому дослідженні, завдяки використанню медіатекстів можна розвивати всі чотири навички мовної компетентності, адже медіатексти можуть бути використані як засоби до різноманітних вправ. Саме тому, наша модель буде розглядатися в контексті розвитку не тільки міжкультурної компетентності, але і розвитку інших ключових для вивчення мови навичок.

Отже, закінчивши із підготовчим етапом опису особливостей нашої моделі формування міжкультурної компетентності засобами англомовних медіатекстів, перейдемо безпосередньо до її розробки.

Модель плану-конспекту **уроку англійської мови, який має на меті формування міжкультурної компетентності** поряд з іншими компетентностями, вміннями і навичками **засобами медіатекстів**, на нашу думку, **буде мати таку структуру**:

I. Початок уроку

1. Організаційний момент.
2. Фонетична і мовленнєва зарядка.

II. Основна частина уроку (3-4 види діяльності)

1. Мотивація мовленнєвої діяльності учнів / робота з новими ЛО²⁷ або повторення раніше вивчених ЛО / вивчення або повторення граматичного матеріалу тощо.
2. Робота з медіатекстом (розвиток навичок аудіювання або читання).
3. Розвиток монологічного (усного або писемного) мовлення, розвиток діалогічного мовлення.

III. Заключна частина

1. Підведення підсумків.
2. Домашнє завдання.

Так як мова йде про модель, логічно допустити, що під час її використання для написання планів-конспектів з англійської мови для

²⁷ ЛО – лексичні одиниці.

конкретного уроку з певної теми вчитель/ка²⁸ може вносити певні зміни у структуру основної частини уроку в залежності від цілей уроку – додавати, або прибирати певні компоненти, змінювати місцями види діяльності, варіювати завдання для розвитку тієї чи іншої навички.

Розглянемо застосування моделі на конкретних прикладах. Так, під час вивчення теми «Я, моя родина, мої друзі» розвивати міжкультурну компетентність може бути не так легко, як під час навчання з теми «Живопис», адже тема сім'ї має, частіше всього, особистий характер і розглядається в контексті власної країни. Проте, навіть за таких обставин все ще можна знайти матеріали, які будуть допомагати при розвитку міжкультурної компетентності учнів та бути пов'язаними з виучуваною темою. Як приклад, можна знайти матеріали, де буде розповідатися про сімейні традиції в різних країнах, або про особливості організації сімейного устрою тощо. Гарним прикладом може стати використання медіатексту в основній частині уроку під назвою: «5 Fun Family Traditions From Around The World».[45] Цей медіа текст буде розвивати не тільки навички міжкультурно компетентності, адже у тексті мова йде про п'ять цікавих сімейних традицій світу, проте і допомагати у розвитку навичок читання англійською мовою. *Для того, щоб найбільш ефективно використати цей медіатекст на уроці, необхідно пройти 3 етапи роботи з цим текстом:*

- 1. Підготовчий етап.** Перед читанням тексту необхідно звернути увагу учнів на нові, або важкі слова, якщо такі є чи просто акцентувати увагу на ЛО з виучуваної теми (провести словникову роботу). Такий вид діяльності можна замінити і роботою з граматичним матеріалом. Наприклад, можна проаналізувати в якому часі написаний медіатекст чи які граматичні особливості можна знайти в цьому тексті. Якщо розбирати саме цю статтю та аналізувати робочу програму з англійської мови для 10 класу, вважаємо за доцільне опрацювання

²⁸ Враховуючи, що більшість людей, які працюють викладачами англійської мови у школах є жінки, в подальшому будемо використовувати у нашій роботі формулювання «вчителька англійської мови» чи просто «вчителька», хоча будуть матися на увазі і вчителі (чоловіки).

саме лексичного матеріалу, а не граматичного, так як використані у тексті граматичні структури не відповідають темі, яка має бути повтореною в контексті програми, а от ЛО стануть безумовно у нагоді для розширення словникового запасу учнів.

Також на цьому етапі необхідно дати завдання для роботи з текстом, або наголосити на що треба звернути увагу, під час читання. Наприклад, якщо учні будуть відповідати на питання, проходити тести на розуміння прочитаного тощо, необхідно наголосити на цьому, щоб додатково активізувати увагу учнів. Якщо ж робота з текстом передбачає активне опрацювання тексту як підкреслення певних слів, речень чи граматичних структур, це завдання треба дати перед наступним етапом.

- 2. Діяльнісний етап, або безпосередньо робота із медіатекстом.** Після підготовки учнів до роботи із текстом переходимо до його безпосереднього опрацювання. Читати текст можна як вголос по абзацам, так і самотійно, «про себе» (кожен індивідуально) в залежності від навчальних цілей. Звісно, якщо учні читають текст вголос, необхідно звертати увагу на правильну вимову слів, правильні інтонації, паузи і наголоси. Таким чином, учні ще додатково будуть розвивати фонетичні навички.

Після прочитання тексту учні мають приступити до завдань, що вчителька дала на попередньому етапі. В залежності від типу завдань учні можуть їх виконати самотійно, а потім перевірити їх правильність на наступному етапі роботи з текстом, або має відбутися перехід до наступного етапу, де і буде виконуватися контроль розуміння прочитаного шляхом виконання вправи чи вправ у класі.

- 3. Етап контролю.** На заключному етапі вчителька має проконтролювати якість засвоєння тексту, шляхом перевірки розуміння прочитаного використовуючи ті завдання, що попередньо були підготовлені для уроку. Це можуть бути тестові завдання,

проблемні питання із подальшим їх обговоренням (таким чином буде розвиватися усне монологічне, або діалогічне мовлення, в залежності від поставленої задачі), завдання по написанню власного тексту, або письмового складання діалогу (у цьому випадку буде розвиватися навичка письма) тощо.

Щодо аудіовізуальних медіатекстів, можна підібрати такий приклад до теми «Харчування»: відео під назвою «Breakfast Around the World».[14] Як і в попередньому прикладі, робота з аудіовізуальним медіаткстом не буде сильно відрізнятися від друкованого медіатексту і буде складатися і з тих же самих компонентів:

1. Підготовчий етап. Перед переглядом відео необхідно звернути увагу учнів на нові, або важкі слова чи словосполучення, якщо такі є чи просто акцентувати увагу на ЛО з виучуваної теми. Можна розробити випереджаюче завдання до відео, а саме: в лівій колонці написати вирази англійською мовою, а в правій – переклад українською, або пояснення цих виразів чи їх продовження англійською мовою. Запропонувати учням дібрати відповідності, а після перегляду відео – перевірити правильність виконання вправи. Ця вправа буде розвивати в учнів мовну здогадку і «відчуття мови» в цілому.

Додатково можна створити ще одну, або декілька вправ до відео, які учні мають виконати на наступному етапі роботи з відео – виписати у зошит певні ідеї чи відомості з відеоряду, або коротко занотувати головну думку відео, зробити його план, тобто, записати у зошит що за чим йде, зробити короткі нотатки.

2. Діяльнісний етап, або безпосередньо перегляд відео. Якщо після випереджального завдання вчителька дала ще й інше завдання – записати ключову інформацію з відео, то це саме той етап, коли учні мають виконати друге завдання. Після перегляду відео необхідно дати учням ще хвилинку часу, щоб вони встигли дописати і, можливо,

упорядкувати свої записи. Таким завданням учні поряд з формуванням міжкультурної компетентності, адже у відео йдеться про традиції сніданку у різних країнах світу, будуть розвивати навички в аудіюванні, а також аналітичне і критичне мислення.

3. Етап контролю. На заключному етапі відбувається перевірка завдань, що учні мали виконати на попередньому. Після перегляду відео, необхідно перевірити правильність випереджального завдання, пояснити те, в чому в учнів виникли труднощі, якщо такі були. Якщо було друге завдання по типу складання плану відео, або просто запис у зошити ключової інформації, то для його контролю можна дати наступне завдання – переказати почуте і побачене використовуючи свої нотатки. Це був би гарний приклад рецептивно-репродуктивної вправи на розвиток монологічного мовлення. Цю вправу можна розширити і змінити із рецептивно-репродуктивної на продуктивну, якщо дати завдання висловити свою думку стосовно побаченого, або розповісти про свій сніданок і ставлення до нього в цілому. Варіантом продуктивної вправи може стати складання діалогу двох друзів на тему «Сніданок для мене – це...», або подібної тематики. Це дасть можливість не тільки розвивати діалогічне мовлення, різні типи мислення, але і дозволить закріпити ЛО з виучуваної теми.

Мережа Інтернет величезна і з кожним днем все розширюється і розширюється, тому не варто заціклюватись лише на одному відеохостингу²⁹ - YouTube. Не варто забувати і про соціальні мережі, яким молодь часто віддає перевагу. В сервісі TikTok, або Instagram можна знайти багато корисних і цікавих аудіовізуальних медіатекстів. Безперечною перевагою є те, що відео короткі, отже не буде витрачено багато урочного часу на перегляд відео, проте все одно інформативні. Також сам формат відео є безумовно перевагою для

²⁹ Відеохостинг – сервіс для розміщення та перегляду відеоконтенту, сховище відеоматеріалів.

школярів, адже він є тим, який звикли дивитися учні, отже вони точно не занудьгують і не втратять концентрацію під час перегляду відеоряду.

Гарним прикладом такого аудіовізуального тексту може бути «This is how a Ukrainian entrepreneur creates glasses from leftover coffee grounds!»[12], яке підійде аж до трьох програмних тем – «Наука і технічний прогрес», «Природа і довкілля», «Україна в світі». Здавалося б, яким чином цей медіатекст дозволить розвивати міжкультурну компетентність, адже мова йде про українського виробника окулярів, проте це відео автентичне – зроблене британцем. Отже, навіть слухаючи його вимову, можна покращити сприйняття фонетики британського варіанту англійської мови, і взагалі дізнатися про особливості вимови британців, що також є складником культури (культури мови), в цьому випадку, Великобританії, що і буде давати знання з культури інших країн, а, отже, розвивати міжкультурну компетентність учнів. Окрім цього, сприйняття «чужої» культури завжди відбувається через призму «своєї» культури. Робимо висновок, що не можна освоїти культуру інших країн, не знаючи культури власної. А матеріальні і духовні здобутки людства (окремих країн) і є культурою.

Варто зазначити, що робота з цим відеоконтентом буде трохи відрізнятися, від роботи з попереднім аудіовізуальним медіатекстом. Якщо попередній текст був усним (учні можуть лише чути текст під час перегляду відеоряду), цей є також усним, проте на відео дублюється сказане у вигляді надрукованого тексту. Отже, учні можуть краще зрозуміти що каже мовець. Якщо виникають труднощі у розумінні вимови, можна просто паралельно читати текст з екрану.

Етапи роботи з цим відео будуть збігатися з попередніми:

- 1. Підготовчий етап.** Перед переглядом відео необхідно звернути увагу учнів на нові, або важкі слова чи словосполучення, якщо такі. Через те, що відео дуже коротке, дуже важно створити випереджальне завдання,

проте не неможливо. Враховуючи, що це автентичний медіатекст, вважаємо за доцільним звернути увагу учнів на фонетичний аспект. Можна дати таке завдання: звернути увагу на вимову звуку «r» у словах. Записати ці слова у зошит. Але, даючи таке завдання, необхідно розуміти, що для учнів існує загроза не зрозуміти сенс сказаного, бо вони будуть концентрувати свою увагу тільки на фонетичному аспекті відеоряду. Саме тому вчителька має бути готовою для того, що їй доведеться показувати відео декілька разів. На щастя, відео коротке, тому повторний перегляд не займе багато часу.

- 2. Діяльнісний етап, або безпосередньо перегляд відео.** Під час перегляду відео, учні будуть паралельно виконувати завдання, що дала вчителька на попередньому етапі, а саме – занотовувати слова зі звуком «r» і аналізувати як саме його вимовляє британець.
- 3. Етап контролю.** На цьому етапі необхідно перевірити завдання, що учні робили на попередньому етапі, дати роз'яснення, якщо необхідно. Додатковим завданням може стати спроба учнів промовити записані слова як британець. Це дозволить їм потренувати артикуляційний апарат під вимову іноземних звуків, розвивати фонетичні навички.
- 4. Підготовчий етап.** Після цього можна ще раз подивитися відео для того, аби виконати інше завдання – відповісти на проблемні питання, які будуть стосуватися почутого із медіатексту, або виконати інше творче завдання. Так як ми говоримо про старшокласників, є вірогідність, що учням вдасться не тільки звернути свою увагу на фонетику, але і зрозуміти зміст відео. Тому, на цьому етапі необхідно також запитати чи варто вмикати відео ще раз чи можна відразу перейти до виконання завдань. Такий підхід дасть учням відчуття того, що вони самі регулюють процес навчання, що може позитивно вплинути на їх мотивацію.

- 5. Діяльнісний етап, або безпосередньо перегляд відео.** Якщо ж учні все одно зажадають передивитися відео, переглянути його ще раз. Наголосити на тому, що можна робити нотатки, якщо необхідно.
- 6. Етап контролю.** Цей етап стане заключним у роботі з цим медіа текстом. Необхідно дати завдання, які учні відразу ж почнуть робити, а вчителька контролювати. Як вже зазначалося раніше, прикладом такого завдання може стати постановка учням проблемних питань дотичних до змісту медіа тексту. Наприклад: «Як думаєте, які переваги мають ці окуляри, окрім зменшення забруднення планети завдяки відмові від пластику?». Для того, щоб відповісти на це питання необхідно задіяти декілька видів мислення – критичне, аналітичне і, навіть, креативне, що призведе до їх розвитку. Окрім того, ця вправа направлена на розвиток усного мовлення і є гарним прикладом продуктивної діяльності учнів. Якщо учням буде важко відповісти на це, або ці питання (якщо їх буде більше, ніж одне), необхідно направити думки учнів у правильне русло, а, значить, під час написання плану-конспекту продумати можливі відповіді на це запитання. Звісно, не варто давати відповідь самому. Необхідно підштовхнути учнів до того, аби вони сформулювали власні відповіді. Саме тому можна поставити навідні питання: «Чи буде створення українського екологічного бренду впливати на економіку країни?», «Чи буде це підіймати міжнародний імідж країни на світовій арені?», «Чи підвищиться рівень стурбованості людей чи їх обізнаності з екологічними проблемами завдяки створенню і розповсюдженню цього аксесуару?» тощо.

Як ми бачимо, навіть невеличкий медіатекст може стати потужним і, майже, універсальним інструментом для розвитку не тільки міжкультурної та інших компетентностей, але і ключових навичок навчання англійській мові – читання, письма, аудіювання і говоріння. Наведені приклади використання

медіатекстів на уроці англійської мови в старшій школі є універсальними, тобто, робота з ними (з текстами) буде відбуватися весь час за одним і тим же шаблоном, іноді, можливо, з невеличкими відхиленнями. Саме тому, під час написання планів-конспектів уроків з англійської мови з використанням медіатекстів для розвитку міжкультурної компетентності можна орієнтуватися на зазначені вище приклади, як на зразок. Аналогічно варто діяти і по відношенню до моделі такого типу уроку.

2.2. Експериментальна перевірка ефективності методики формування міжкультурної компетентності старшокласників шляхом використання англомовних медіатекстів

Базою для проведення експерименту з метою перевірки ефективності методики формування міжкультурної компетентності старшокласників засобами медіатекстів на уроках англійської мови ми обрали комунальний заклад Сумської обласної ради - Глухівський ліцей-інтернат з посиленою військово-фізичною підготовкою. Експериментальне навчання проводилося у 10-А класі.

Склад класу: 15 учнів³⁰, 3 з яких – дівчата, 12 – хлопці.

Вік учнів: 9 учнів – 16 років, 6 учнів – 17 років.

Рівень навчання: рівень стандарту.

Підручник: Англійська мова (10-й рік навчання): підруч. для 10 кл. (рівень стандарту) О.Карпюк, Астон, 2018. ISBN: 978-966-308-710-8.

Нами було розроблено десять планів-конспектів з англійської мови з використанням медіатекстів. Проведення цих уроків відбувалося у період з 20.02.2023 по 31.03.2023 року. Наведемо розгорнутій план-конспект з

³⁰ Так як у класі більшість становлять хлопці, будемо використовувати слова «учні», «учням», «учнями», «учень» та інші форми множини від слова «учні», проте маються на увазі як учениці, так і учні, тобто діти обох статей (жіночої та чоловічої).

використанням друкованого англомовного медіатексту як приклад одного із проведених уроків.

Дата: 06.03.2023

План-конспект уроку № ...

Клас: 10-А

Тема: Is the Earth in danger?

Підтема: Home reading

Цілі:

Практична: удосконалювати лексичні та граматичні навички учнів, навички читання та говоріння, формувати артикуляційні навички.

Освітня: сприяти розширенню світогляду та збагаченню знань учнів з літератури Америки й особливостей читання твору мовою оригіналу.

Виховна: виховувати культуру читання та спілкування іноземною мовою, обізнаність у сфері світової літератури.

Розвивальна: розвивати увагу, пам'ять, кмітливість, інтерес до англомовної літератури та літератури в цілому, міжкультурну компетентність.

Обладнання: текст для домашнього читання «There Will Come Soft Rains» by Ray Bradbury[58], авторська розробка вправи для перевірки слів з домашнього читання «There Will Come Soft Rains by Ray Bradbury»[3], відео з мережі YouTube «The Life of Ray Bradbury»[15], авторська розробка вправи для перевірки розуміння медіатексту для домашнього читання «True or false?».[2]

Хід уроку

I. Початок уроку

1. Організаційний момент

T: Good morning! I am glad to see you at our lesson.

P: Good morning!

2. Фонетична і мовленнєва зарядка

T: We continue our theme: “The world of painting” and I want you to look into the chat and to read the saying.

...,read please.

Good health is above wealth.

T: ..., translate it please.

T: Okay. How do you understand this saying? (To ask 2 pupils).

P: No matter what you have, if you don't have health. There would be no use for you in all these things. You wouldn't be happy being rich, but without health.

T: It's very good idea. And today we are going to speak about a short poem of Ray Bradbury «There Will Come Soft Rains». It tells us about the future that may come...

II. Основна частина уроку

1. Перегляд відео. Евристична бесіда.

T: Have you already heard about Ray Bradbury? Maybe, you have read some of his stories at the world's literature lessons?

P: Yes, we have already read one of his stories. It calls “The smile”. And of course we have also heard about him, but I don't remember any information about this writer.

T: It's okay. I have prepared a short video about Ray Bradbury.[63] Let us watch. But be attentive. After that I will ask you some questions. You may also make some notes while watching if you need.

<https://www.youtube.com/watch?v=g5enPRdtogc>

T: *So, the first question is: where was Ray Bradbury born?*

P: He was born in America, in Illinois State.

T: *Which things did he like as a child?*

P: He loved all magic things.

T: *Who wished to Ray Bradbury to live forever and where was that?*

P: It was at some carnival. A magician called Mr. Electro wished him that.

T: Very well. At home you were to read and translate for today the small part till the number 16 at page 725 - it was the sentence: "No, not even a bird must touch the house!" of the story written by Ray Bradbury which calls: "There Will Come Soft Rains". Have you done it?

P: Yes.

T: Good. So, let us check your understanding of the text.

2. Перевірка розуміння загального змісту медіатексту. «True or false?»

T: True (T) or false (F)?[2] You need to choose the correct variant. If it would be the variant "false" you need to correct the statement.

<https://learningapps.org/display?v=pszgkd2nt23>

Questions:

1. The story tells us about the smart house. – **T**
2. There used to live a big family in the house. – **T**
3. The house didn't functionate without humans. – **F**

P: The house functionated without any humans.

4. There was a good weather outside the house. – **F**

P: No, it was a rainy day outside.

5. There were tiny robot mice in the house that were made to play with the family's cat. – **F**

P: There was no cat in the house and these mice were the cleaners of the house.

6. There was no house in the city except this one. – **T**
7. There were the silhouettes of a man and a woman on the wall of the house. – **F**

P: There were the silhouettes of a man, woman, two kids and also a ball on the wall of the house.

3. Робота з новими ЛО

T: Good job. There were also some new words for you. Let us find out the translation of them.

<https://learningapps.org/display?v=p2pjb4n4523>

4. Розвиток діалогічного мовлення

T: We have read about the world that became like that. But why did it happen like that? You need to think about it and to give you suppositions in a form of a dialogue with each other.

T: I hope you are ready, so let us listen to some your dialogues.

III. Заключна частина

1. Підведення підсумків.

T: Our lesson comes to the end. Thank you very much. It was pleasure to work with you today.

2. Домашнє завдання

T: Your home task is to write the text about the future. For example - “How I see the world of the future”. That’s all. You may be free. Goodbye.

Наведемо також приклад використання аудіовізуального медіатексту на уроці англійської мови у 10-А класі для розвитку міжкультурної компетентності учнів.

Дата: 17.03.2023

План-конспект уроку № ...

Клас: 10-А

Тема: The world of painting

Підтема: History of the painting development in Ukraine in the 19-20th century.

Цілі:

Практична: перевірити знання із засвоєння ЛО та фраз з нової теми, формувати артикуляційні, лексичні, граматичні навички, удосконалювати навички аудіювання та навички говоріння шляхом монологічного мовлення з опорою на текст.

Освітня: поглибити знання з історії та культури Батьківщини, особливо із живопису на території України в 19-20 столітті, підвищувати загальний рівень культури учнів.

Виховна: виховувати культуру спілкування, любов до рідного краю та гордість за національну спадщину та українську націю в цілому.

Розвивальна: розвивати увагу, пам'ять, мовну здогадку учнів, кругозір, інтерес до вивчення культури України, міжкультурну компетентність, вміння аналізу та узагальнення отриманої інформації.

Обладнання: підручник О.Карпюк 10 клас[5], авторська презентація Microsoft Power Point «The world of painting. History of the painting development in Ukraine in the 19-20th century.»³¹, відео з мережі YouTube «30+ Ukrainian artists launch Austin charity exhibit»[13], авторська розробка вправи на перевірку засвоєних ЛО з теми: «World of painting».[4]

Хід уроку

I. Початок уроку

1. Організаційний момент

T: Good morning! I am glad to see you at our lesson.

P: Good morning!

2. Фонетична зарядка

T: We continue our theme: “The world of painting” and I want you to look at the screen and to read the saying. (2 слайд) ...,read please.

Where there is a will, there is a way.

T: ..., translate it please.

T: Okay. How do you understand this saying? (To ask 2 pupils).

³¹ Додаток Б.

P: If someone really wants to do something, or to get something, there is nothing holding him back. Anyway, if there is no will, one will find many reasons why one should not do it.

3. Мовленнєва зарядка. Робота з аудіовізуальним медіатекстом.

3.1. Підготовчий етап

T: Good. You are right. Even now, the painters continue to show us the world through their works. Let us watch the small video: «30+ Ukrainian artists launch Austin charity exhibit».[59] (3 слайд)

Be attentive. After that you need to answer the questions. You may make some notes during the watching, if you want.

<https://www.youtube.com/watch?v=o9c-FIRUXw8>

3.2. Діяльнісний етап

Учні переглядають відеоматеріал. Так як відео не велике, після першого перегляду необхідно запитати чи учні зрозуміли, що вони побачили та почули і якщо відповідь буде негативною, можна переглянути його ще раз.

3.3. Контрольний етап

T: Well, who can tell me, according to the video what has happened in Austin? (4,5 слайди)

P: It was a charity event (painting exhibition).

T: Good. How many artists took part in it? (6,7 слайди)

P: More than 30.

T: Right. What was the motto of this event? (8,9 слайди)

P: What does it mean to be brave.

T: And the last question: Can you agree, that the artist is the mirror of society? Why?(To ask 2-3 pupils) (10,11 слайди)

P: Yes, I agree with this statement, because they show the world through their artistic works. And sometimes this showing helps to see the problems in the world or particular countries, for example.

II. Основна частина уроку

1. Перевірка засвоєних ЛЮ та фраз з нової теми

T: Very well. But today we are going to speak not about the modern Ukrainian painting, but about the painters of the 19-20 century. Before we start to do this, let us refresh in our memory the new words.

Look at the screen and read the task. (12 слайд) ..., begin please.

2. Перевірка розуміння прочитаного вдома тексту

T: Good. So now we can work with our text that you needed to read at home. I have already received your home task, but I want to do with you one more exercise.

Open your book at page 168. Exercise 4b. You have 3 minutes to look through the text to refresh it in your memory. Then you need to refer its paragraphs A-I with the questions 1-9.

T: Time is up. ..., read the first question and find the suitable paragraph.

P: 1. Who is considered to be the father of the modern Ukrainian painting? – **D**

P: 2. What period is connected with the development of abstraction and symbolism? – **G**

P: 3. What genre of painting was under the strong influence of Byzantine traditions? – **A**

P: 4. What are the tendencies of the present-day Ukrainian art? – **I**

P: 5. What art schools played an important role at the beginning of the 20th century? – **F**

P: 6. Why was Ukraine called the East European Italy? – **E**

P: 7. When did portrait painting appear as a separate genre? – **B**

P: 8. Who represented Ukrainian art of the Soviet period? – **H**

P: 9. What style did Academy of Arts in St. Petersburg cultivate? – **C**

3. Переказ тексту

T: Well done. We have already refreshed the text in our memory, so you can summarize it. It means, to tell us the plot of the text in your own words without missing the key ideas of the text. Don't forget to use the words from our topic.

..., begin please.

P: The history of painting in Ukraine begins with the icon-painting in the 10th century after Prince Volodymyr had baptized the Kievan Rus. The frescos and mosaics were popular too. Such paintings had depicted the saints, Christ, angels and so on...

T: Good.

III. Заключна частина

1. Підведення підсумків

T: Our lesson comes to the end. I am satisfied with our work today. You have worked properly.

2. Домашнє завдання

T: So, your home task will be exercise 6 at page 169. You can just write the number and the suitable word in your copybook. Don't forget to make the photos of it and to send me them.

The marks for the lesson you will get in your personal dairy. Thank you for the lesson. Good bye.

Інші уроки побудовані приблизно таким же чином. Використання англомовних медіатекстів на уроці було направлене не тільки на розвиток міжкультурної компетентності учнів, але і на розвиток навичок в читанні, аудіюванні, письмі та говорінні.

2.3. Аналіз результатів експериментального навчання з формування міжкультурної компетентності старшокласників засобами англомовних медіатекстів

Якщо говорити про запропоновану нами модель використання медіатекстів на уроках англійської мови, то можемо з впевненістю стверджувати, що нам вдалося переконатися у її ефективності і доцільності використання на уроці не тільки для формування міжкультурної компетентності старшокласників, а і для розвитку головних навичок з іноземних мов – говоріння, читання, письма і аудіювання.

Разом з тим, важко щось сказати про те, наскільки ця модель є ефективною у довгостроковій перспективі для формування міжкультурної компетентності учнів. Чи достатньо тих медіатекстів, що вчителі будуть використовувати під час уроків для повноцінного формування міжкультурної компетентності старшокласників? Якими саме мають бути ці тексти? Аудіовізуальними чи просто друкованими? В якому стилі мають бути написаними? Автентичні чи адаптовані? Якої тематики? Наскільки великі? Яку частину уроку слід відводити для роботи з англомовним медіатекстом для формування міжкультурної компетентності? На які теми необхідно особливо чи додатково звернути увагу вчителям? Чи варто орієнтуватися лише на культури декількох країн світу, як це вчителі роблять зараз, для формування міжкультурної компетентності учнів, адже за двома зайцями побіжиш, жодного не спіймаєш? Чи все ж краще змінити підхід до більшої різноманітності у

вивченні культур країн світу, так як є задача пояснити учневі полікультурність світу, а це буде не можливо зробити досліджуючи культури лише 2-3 країн?

Відповіді на всі ці питання, можливо, можна буде дати лише після ґрунтовних досліджень з цього приводу, в чому ми вбачаємо перспективу подальших досліджень. Хотілося б також підкреслити, що і саме дослідження має бути більш тривалим у часі. Можливо, досліджувати формування міжкультурної компетентності не вдасться протягом всього циклу навчання школярів від п'ятого до одинадцятого, а з НУШ до дванадцятого класів, проте, хоча б рік, або, краще, декілька років досліджень дали б набагато більше інформації, яка б ще до цього була якіснішою. Звісно, кількість учнів для експериментального навчання має також збільшитися.

Повертаючись до поглибленого аналізу експериментального навчання, хочемо зупинитися на наведених, як приклад експериментального навчання, планах-конспектах уроків з англійської мови з використанням медіатекстів для формування міжкультурної компетентності старшокласників.

У першому плані-конспекті було використано два медіатексти. Перший – аудіовізуальний, а другий – друкований.

Аудіовізуальний текст був потрібен для того, щоб активізувати увагу учнів до виучуваної теми, поглибити, або освіжити знання учнів про американського письменника – Рея Бредбері і, таким чином, розвинути навички міжкультурної компетентності, адже цей письменник є одним з найуспішніших авторів Америки минулого століття. Ця інформація може стати у нагоді при спілкуванні з американцями, або представниками інших країн про літератури світу, або просто про жанри літератури тощо.

Як зазначалося у моделі використання медіатекстів на уроках англійської мови, необхідно було виконати роботу над текстом в мінімум три етапи: підготовчий, діяльнісний і етап контролю. Проте, перегляд цього відео не був задуманий як такий, що стане основою для виконання провідних завдань уроку

для розвитку тих, або інших навичок та компетентностей. Разом з тим, просто зупинитися на перегляді і прослуховуванні аудіовізуального медіатексту не можна, адже будь-яка діяльність на уроці має бути обґрунтованою і переслідувати виконання певної задачі, досягнення цілі. Саме тому, в цілях економії часу, (якого на уроці завжди не вистачає) ми дозволили собі скоротити роботу з аудіовізуальним текстом до двох компонентів: діяльнісного та контрольного. Завдяки специфіці цього медіатексту робота з ним була направлена на розвиток навичок учнів в аудіюванні, тобто сприйнятті і розумінні тексту на слух, та говорінні. Ми мали переконатися в тому, що учні зрозуміли зміст відеоматеріалу, тому задавали контрольні питання. Відповідаючи на них учні, таким чином, розвивали навички говоріння.

Основний пласт роботи передбачався із короткою розповіддю Рея Бредбері, а точніше, лише з його частинкою. Вибраний нами матеріал безумовно є медіатекстом, адже розрахований на велике коло читачів і є у вільному доступі в мережі Інтернет. Так як проведений нами урок був уроком домашнього читання, підготовчий етап у нас випав, адже учні самостійно опрацьовували текст вдома, при чому не виконуючи ніяких вправ перед прочитанням тексту. Єдиним завданням було прочитати текст, зрозуміти його і виписати і перекласти невідомі слова в учнівській словник. Діяльнісний етап відбувся для кожного учня індивідуально, коли вони заздалегідь читали запропонований текст і перекладали невідомі слова, щоб зрозуміти суть прочитаного.

На уроці ми відразу перейшли до останнього етапу – контрольного. Для перевірки розуміння прочитаного ми обрали вправу «True or false?», яку розробили за допомогою навчального сайту LearningApps.org. Ми помітили, що учні люблять працювати з різними вправами із цього сайту, тому рішення було вдалим. Спрацювало декілька принципів навчання, серед яких і принцип активності. Учням було необхідно не тільки сказати чи правильне твердження, але і виправити, якщо написане було не правильним. Завдяки цій вправі ми не

лише перевірили розуміння тексту, а, отже, поліпшили навички читання, але і попрацювали із покращенням навичок монологічного мовлення.

Після перевірки розуміння тексту ми вирішили перейти до іншого виду діяльності – опрацюванні нових ЛО. Для цього ми вирішили використати перекладний метод й авторську інтерактивну вправу на вищезгаданому сайті. Завданням було дібрати до англійського слова чи словосполучення відповідний переклад українською мовою. Робота зі словами дозволить учням краще запам'ятати їх значення, що розширить словниковий запас учнів, що в свою чергу також вплине по покращення як говоріння і письма, так і читання з аудіюванням.

Заключним завданням було скласти діалог, в якому учням необхідно було висловити свої припущення стосовно того, що могло статися у світі, що призвело до таких жахливих наслідків описаних Реєм Бредбері у своїй розповіді. Це завдання продуктивного, творчого характеру, яке стимулює учнів до розвитку логічного, критичного, аналітичного і креативного мислення. Учні мали скласти діалог, а, значить, вчитися висловлювати свої думки, логічно будувати речення, взаємодіяти один з одним, вчитися відстоювати власну точку зору.

Поряд з цим, саме читання твору, вже сприяло розвитку міжкультурної компетентності учнів, адже вони мали змогу не лише познайомитися із автором твору – представником іншої культури (американської), але і прочитати його уявлення про світ майбутнього. Ці відомості збагачують духовну криницю учнів, розширяють кругозір, стимулюють їх допитливість, жагу до пізнання, спонукають задуматися про майбутнє і сьогодення, про те, як людство поводить із ресурсами Землі і до чого це може призвести. Всі ці моменти можуть мати позитивний вплив на формування особистості учня і коли йому доведеться взаємодіяти із представниками інших культур, йому буде що сказати.

Задаючи домашнє завдання ми орієнтувалися на розвиток письмового мовлення учнів, тому задали написати твір на тему: «Яким я представляю світ у майбутньому». Таке завдання допоможе не лише покращити навички письма, граматичні і лексичні навички, проте і розвинути фантазію, творче, критичне і, можливо, логічне типи мислення. Звісно, даючи таке завдання можна наголосити на тому, що можна трохи змінити тему твору. Наприклад, гарною темою було б також написати про країну майбутнього, або, локально про місто майбутнього. Також, якщо є така потреба, необхідно наголосити на мінімальній кількості слів, або які саме граматичні структури треба використати під час написання тексту. Все залежить від мети, яку хоче досягти вчитель з учнями.

Як висновок до аналізу цього уроку хочу наголосити на успішності його проведення. Ми не були впевнені, чи учні прочитають твір та зрозуміють його, адже їм треба було читати в оригіналі, а не адаптовану версію, а для рівня стандарту це могло бути важким завданням, проте учням вдалося його виконати. Робота з аудіовізуальним медіатекстом також пройшла добре. Варто зазначити, що при перегляді відео, ми ввімкнули субтитри англійською мовою. Це сприяло кращому розумінню тексту для тих учнів, у кого виникають труднощі сприймати на слух. Звісно, треба привчати учнів розуміти текст на слух, без того, щоб мати текст перед очима / читати його, проте, треба це робити поступово. Якщо, навіть, в десятому класі в учнів все ще виникають труднощі з цим, або сам текст важкий для розуміння через нову лексику чи інший варіант англійської мови (наприклад американський, замість британського) і це може викликати серйозне нерозуміння почутого, можна використати такий прийом, як використання субтитрів. Отже, завжди необхідно критично мислити при підготовці до уроку з конкретним класом.

Хочу також відмітити, що учні охоче працюють над інтерактивними вправами. Сайт LearningApps.org дає можливість розробити цікаві вправи майже для будь-якого виду активності на уроці. Сучасному вчителю цей сайт стане у нагоді.

І останнє, на чому варто акцентувати свою увагу – любов учнів до роботи над проблемними завданнями. І створення діалогу, і написання тексту містили у собі проблемне питання, на яке учні мали самостійно шукати відповіді. Звісно, у нашому випадку, ці питання не мали правильних чи не правильних відповідей, адже учням треба було уявити і описати, що могло призвести до катастрофи, або як буде виглядати світ у майбутньому. Проте все ж, такі завдання є одними з найулюбленішими в учнів, адже вони прагнуть показати свої знання, рівень свого мислення, проявити себе творчо. Саме тому, виконання цих вправ є завжди вдалою ідеєю, яка, до того ж, дозволить розвинути важливі навички володіння мовою.

Перейдемо до аналізу другого зазначеного нами плану-конспекту уроку з англійської мови. У попередньому розділі нами було зазначено, що ми рекомендуємо використовувати медіатексти під час основної частини уроку, проте також ми наголошували на тому, що представлена нами модель є лише орієнтовним зразком і під час складання плану-конспекту, може відбутися зміщення роботи з медіатекстом, як це сталося з уроком, який ми описали вище. Урок був побудований таким чином, що основний вид діяльності припадав на роботу з підручником. І так як тема уроку була: «Історія розвитку українського живопису в 19-20 столітті», міжкультурна компетентність учнів буде розвиватися априорі, адже учні отримали знання з власної культури, що безумовно вплине на формування учнів як культурної особистості з українською ідентичністю. Саме через цю призму учні будуть взаємодіяти з культурами інших країн.

Проте, ми хотіли не тільки дати інформацію про український живопис, але і поєднати його з реальним світом, по можливості, із сучасністю, тому знайшли короткий відео репортаж із закордону, в якому йшла мова про український живопис, а саме, про виставку сучасного українського мистецтва. Це було не зовсім за нашою темою, проте за суміжною, саме тому, ми вибрали

цей вид роботи для «розігріву» класу і помістили опрацювання цього аудіовізуального медіатексту на початку уроку, як мовленнєву зарядку.

Також його застосування мало на меті не тільки розширити міжкультурну компетентність учнів, але і розвинути навички в аудіюванні і говорінні. Після того, як учні налаштувалися на роботу за темою українського мистецтва, ми перейшли до опрацювання підручника, виконання різних видів вправ.

Як бачимо, представлені нами плани-конспекти уроків з англійської мови і використання медіатекстів та подальших видів роботи суттєво відрізняються між собою. У першому випадку основна частина уроку побудована на тому, щоб опрацювати ці два медіатексти. Тобто, вони є головними видами діяльності учнів. У другому ж випадку використання медіатексту є лише підготовчим етапом до основної роботи.

Разом з цим є і спільне – розвиток міжкультурної компетентності, що є основною задачею нашої наукової розвідки, і покращення навичок аудіювання, читання, говоріння і письмового монологічного чи діалогічного мовлення.

Звісно, ми проводили й інші уроки, на яких використовували англомовні медіатексти для розвитку міжкультурної компетентності. Плани-конспекти цих уроків ми склали за аналогією до вже описаних нами уроків. Навчання з використанням цього методичного засобу також показали позитивні результати і гарну динаміку формування і розвитку міжкультурної компетентності учнів, хоча б у сфері тих тем, що вивчалися нами під час проведення експериментального навчання.

Як висновок можемо зазначити, що яка б не була ціль використання англомовних медіатекстів на уроках – розвиток міжкультурної компетентності, або покращення тієї чи іншої навички, чи взагалі все разом, їх використання за тією моделлю, що ми розробили, дали позитивні результати. Отже ми можемо стверджувати про ефективність використання моделі формування

міжкультурної компетентності старшокласників засобами англомовних медіатекстів.

Висновки до II розділу

Аналізуючи наукові джерела інформації ми дійшли висновку, що методика – це комплексне явище, до складу якої може входити певна модель, або, навіть, декілька, для того, щоб покращити розуміння методики і, в результаті, підвищити рівень її ефективності. Ми вважаємо, що в нашому дослідженні є корисним розробити модель формування міжкультурної компетентності старшокласників засобами англомовних медіатекстів, з метою отримання зразка, який буде слугувати прикладом під час складання методичних матеріалів до уроків.

Проте, перш ніж перейти до розробки такої моделі необхідно розібратися з вимогами до предмету, який вивчають учні. В нашій науковій розвідці ми орієнтувалися на вимоги до уроку англійської мови рівня стандарту – 2 рази на тиждень. Також, ми врахували той факт, що кожен урок англійської мови має розвивати 2-3 навички володіння мовою – навички в аудіюванні, читанні, письмі чи говорінні. Формування і розвиток міжкультурної компетентності ми вбачаємо як такий, який має відбуватися на кожному уроці незалежно від того який саме вид мовних навичок буде покращуватися на уроці, адже саме розвиток міжкультурної компетентності учнів може стати тією «клеюною масою», яка буде спонукати учнів переходити від одного виду діяльності, до іншого, задля розвитку тієї, або іншої навички.

Модель формування міжкультурної компетентності старшокласників засобами медіатекстів на уроках англійської мови буде мати такий вигляд:

I. Початок уроку

1. Організаційний момент.
2. Фонетична і мовленнєва зарядка.

II. Основна частина уроку (3-4 види діяльності)

1. Мотивація мовленнєвої діяльності учнів / робота з новими ЛО або повторення раніше вивчених ЛО / вивчення або повторення граматичного матеріалу тощо.

2. Робота з медіатекстом (розвиток навичок аудіювання або читання).

2.1. Підготовчий етап.

2.2. Діяльнісний етап, або безпосередньо робота із медіатекстом.

2.3. Етап контролю.

3. Розвиток монологічного (усного або писемного) мовлення / розвиток діалогічного мовлення.

III. Заключна частина

1. Підведення підсумків.

2. Домашнє завдання.

Експериментальну перевірку ефективності моделі ми провели на базі комунального закладу Сумської обласної ради - Глухівський ліцей-інтернат з посиленою військово-фізичною підготовкою у 10-А класі.

Ми розробили десять планів-конспектів і провели десять уроків з англійської мови з використанням медіа текстів для формування та розвитку міжкультурної компетентності старшокласників і переконалися в ефективності моделі не тільки для формування міжкультурної компетентності, але і для розвитку ключових навичок з іноземних мов – говоріння, читання, аудіювання, письмо. На уроках можуть бути використані як аудіовізуальні так і друковані медіатексти. Їх використання також може трохи варіюватися від початкової частини уроку на етапі мовленнєвої зарядки, так і на основному етапі – як основний вид діяльності. Проте, яким би не був англійськомовний медіатекст і на якому етапі уроку його б не використовували, це безумовно ефективний метод розвитку міжкультурної компетентності старшокласників.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Глобалізаційні процеси, розвиток науки і техніки, зміна суспільств в цілому, геополітичні переміни, природні катаклізми – все це спонукало людство шукати нові шляхи взаємодії один з одним й англійська мова, котра вже давно зайняла лідируючу позицію у світі і стала міжнародною мовою спілкування, стала тим засобом, який уможливорює комунікацію різних людей на Землі (за умови їх володіння англійською мовою).

Для того, щоб стати у майбутньому конкурентоспроможними на ринку праці й співпрацювати не тільки з людьми зі своєї країни, але й з представниками інших культур, українським школярам необхідно опанувати не тільки теоретичні знання з англійської мови, але і практичні навички її застосування у спілкуванні з представниками інших культур. Для цього учням необхідно оволодіти міжкультурною компетентністю.

Гіпотезою нашої наукової розвідки було твердження, що формування міжкультурної компетентності старшокласників на уроках англійської мови буде особливо ефективним шляхом використання медіатекстів із двох причин:

1. Велика кількість медіатекстів.
2. Їх використання дозволяє урізноманітнювати уроки, робити їх цікавішими, що підвищить мотивацію учнів до навчання.

Проте, щоб ефективно втілити використання англійськомовних медіатекстів необхідно було розробити методику їх використання на уроках англійської мови і перевірити ефективність цієї моделі. Розпочати ми вирішили із теоретико-методологічного аналізу з цього питання. В процесі дослідження ми дізналися, що проблемою формування міжкультурної компетентності старшокласників засобами англійськомовних медіатекстів майже ніхто не займався, хоча в цілому темою міжкультурної компетентності цікавилися і, певно, продовжують далі її розробляти як вітчизняні, так і зарубіжні вчені.

Саме тому, ми ґрунтовно підійшли до питання вивчення теоретичної складової нашого дослідження. Ми проаналізували різні точки зору на розуміння визначень «компетенція» і «компетентність» з ціллю знайти

відмінності, або подібності між цими поняттями для запобігання можливої плутанини. Також ми розглянули наявні визначення міжкультурної компетентності і три її складові – когнітивну, емоційно-мотиваційну, поведінкову. Завдяки аналізу наукової літератури ми дійшли висновку, що формування в учнів міжкультурної компетентності буде відбуватися шляхом втілення на уроці трьох компонентів – теоретичного, культурного і практичного.

Після цього ми перейшли до теоретичного обґрунтування використання медіатекстів для формування міжкультурної компетентності старшокласників на уроках англійської мови. По-перше, ми розібралися в тому, що саме можна називати медіатекстами. По-друге, описали як переваги, так і недоліки у використанні медіатекстів на уроках англійської мови у порівнянні з використанням звичайних текстів. По-третє, ми помітили і висвітлили у роботі той факт, що дотепер оволодіння учнями міжкультурної компетентності відбувається досить поверхово, а саме, шляхом вивчення певних особливостей культур лише декількох країн, мова яких вивчається, що на нашу думку є помилковим рішенням зі сторони укладачів навчальних програм з іноземних мов. Цей факт наштовхнув нас на думку про необхідність розробки і впровадження до навчальних програм ще двох блоків тем, а саме: «Міжкультурна взаємодія» та «Медіаграмотність».

Завершивши з теоретичними питаннями ми перейшли до практичної частини нашого дослідження, а саме, до створення моделі формування міжкультурної компетентності старшокласників засобами англійськомовних медіатекстів. Ми детально розписали план-конспект уроку англійської мови з використанням медіа текстів. Він буде складатися із таких структурних компонентів:

I. Початок уроку

- 1. Організаційний момент.*
- 2. Фонетична і мовленнєва зарядка.*

II. Основна частина уроку (3-4 види діяльності)

1. Мотивація мовленнєвої діяльності учнів / робота з новими ЛО або повторення раніше вивчених ЛО / вивчення або повторення граматичного матеріалу тощо.

2. Робота з медіатекстом (розвиток навичок аудіювання або читання).

2.1. Підготовчий етап.

2.2. Діяльнісний етап, або безпосередньо робота із медіатекстом.

2.3. Етап контролю.

3. Розвиток монологічного (усного або писемного) мовлення / розвиток діалогічного мовлення.

III. Заключна частина

1. Підведення підсумків.

2. Домашнє завдання.

Ми зазначили, що для формування міжкультурної компетентності учнів необхідно пройти хоча б три (зазначені вище) етапи роботи із медіатекстом. Проте існують винятки. В залежності від того який саме медіатекст буде використовуватися на уроці (аудіовізуальний, або друкований, короткий, або довгий, мовою оригіналу чи адаптований тощо), можливі зміни як у кількості етапів (від двох до шести), так і у місці, відведеному на уроці для роботи з тим чи іншим медіатекстом.

Результати експериментального навчання на базі глухівського ліцею-інтернату з посиленою військово-фізичною підготовкою у десятому класі підтвердили наше припущення щодо ефективності використання англomовних медіатекстів для формування та розвитку міжкультурної компетентності старшокласників. Проте все ж, наше дослідження не є настільки глибоким і досконалим, щоб говорити про ефективність запропонованої нами моделі для розвитку міжкультурної компетентності старшокласників засобами англomовних медіатекстів в довгостроковій перспективі. Залишаються відкритими декілька питань з цього приводу. А саме: які медіатексти слід використовувати на уроках англійської мови – аудіовізуальні, друковані чи і ті і

ті, автентичні, чи адаптовані тощо? Чи буде достатньо тих медіатекстів, що будуть використовуватися на уроках для формування міжкультурної компетентності учнів на високому рівні? Чи слід залишити вивчення культур і, таким чином, формування міжкультурної компетентності учнів лише на матеріалі про декілька країн (мова яких вивчається) як це відбувається зараз, чи все ж таки слід розширити горизонти вивчення культур світу, для повнішої картини світосприйняття? Пошуки відповідей на ці та деякі інші питання ми вбачаємо як перспективу подальших досліджень з цієї тематики.

Разом з тим, нам також відкрився й інший факт – завдяки використанню медіатекстів на уроках англійської мови, а точніше, вправ для опрацювання медіатекстів, в учнів покращилися ключові навички з іноземних мов – говоріння, читання, аудіювання та письмо. Саме тому, дослідження використання англійськомовних медіатекстів для розвитку зазначених навичок також можна визначити як перспективу подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авторська розробка анкети: «Формування міжкультурної компетентності засобами англомовних медіатекстів». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://forms.gle/bcgyYsJtnapUn4Pd7>
2. Авторська розробка вправи для перевірки розуміння медіатексту для домашнього читання: «True or false?». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://learningapps.org/display?v=pszgkd2nt23>
3. Авторська розробка вправи для перевірки слів з домашнього читання: «There Will Come Soft Rains by Ray Bradbury». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://learningapps.org/display?v=p2pjb4n4523>
4. Авторська розробка вправи на перевірку засвоєних ЛО з теми: «World of painting». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://learningapps.org/watch?v=p7o5cytma23>
5. Англійська мова (10-й рік навчання) [Електронний ресурс] : підруч. для 10 кл. (рівень стандарту) О.Карпюк, Астон, 2018. ISBN: 978-966-308-710-8. – Режим доступу: <https://shkola.in.ua/1617-anhliiska-mova-10-klas-karpiuk-2018.html>
6. Англійсько-українські словники. [Електронний ресурс] Переклад слова «competence». – Режим доступу: https://e2u.org.ua/s?w=competence&dicts=all&highlight=on&filter_lines=on
7. Андреас Шлейхер. Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття [Електронний ресурс] / Переклала з англ. Ганна Лелів. – Львів: Літопис, 2018. – 296 с. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/yakist-osviti/shlyaykher-naykrashchiy-klas-u-sviti-yak-stvoriti-sistemu-osviti-21-go-stolittya.pdf>
8. Велика українська енциклопедія. [Електронний ресурс] Глобалізація. – Режим доступу: <https://vue.gov.ua/%D0%93%D0%BB%D0%BE%D0%B1%D0%B0%D0%B%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F>

9. Велика українська енциклопедія. [Електронний ресурс] Культура. – Режим доступу: <https://vue.gov.ua/%D0%9A%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0>
10. Велика українська енциклопедія. [Електронний ресурс] Культурологія. – Режим доступу: <https://vue.gov.ua/%D0%9A%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F>
11. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с. – ISBN 966-569-013-2
12. Відео з мережі Instagram: «This is how a Ukrainian entrepreneur creates glasses from leftover coffee grounds!» URL: https://www.instagram.com/reel/C0Zh7x1IzOX/?utm_source=ig_web_copy_link&igshid=MzRIODBiNWFIZA
13. Відео з мережі YouTube: «30+ Ukrainian artists launch Austin charity exhibit». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=o9c-FIRUXw8>
14. Відео з мережі YouTube: «Breakfast Around the World.» URL: <https://www.youtube.com/watch?v=FU-lk2u4W08>
15. Відео з мережі YouTube: «The Life of Ray Bradbury». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=g5enPRdtogc>
16. Відео з мережі YouTube: Hilbert, M. (2015). «Global information Explosion». URL: https://www.youtube.com/watch?v=8-AqzPe_gNs&list=PLtjBSCvWCU3rNm46D3R85efM0hrzjuAIg
17. Відео з мережі YouTube: RSA ANIMATE: Sir Ken Robinson «Changing Education Paradigms». URL: <https://www.youtube.com/watch>
18. Гальчун Н. П. Становлення міжкультурної компетентності як самостійного наукового напрямку. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/36801/Halchun_32-36.pdf?sequence=1&isAllowed=y

19. Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво» за участі Інституту програмних систем НАН України, 2015-2022 Powered by MediaWiki. Велика Українська Енциклопедія. [Електронний ресурс] «Медіа». – Режим доступу: <https://vue.gov.ua/%D0%9C%D0%B5%D0%B4%D1%96%D0%B0>
20. Державний стандарт базової середньої освіти від 30 вересня 2020 р. № 898 у додатках, що додаються. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>
21. Драченко В.В. Формування і розвиток міжкультурної компетентності у студентів мистецьких спеціальностей. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/13551/Drachenko.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
22. Закон України "Про освіту". Документ 2145-VIII, чинний, поточна редакція – Редакція від 02.07.2023, підстава - 3143-IX. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
23. Індійці у Великій Британії. [Електронний ресурс] Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. – Режим доступу: https://uk.m.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BD%D0%B4%D1%96%D0%B9%D1%86%D1%96_%D1%83_%D0%92%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D1%96%D0%B9_%D0%91%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%97
24. Кафе в Японії бере на роботу лежачих інвалідів: вони керують роботами-офіціантами. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ukr.media/science/390514/>
25. Ковалинська І.В. Поняття «Полікультурність» та «мільтикультурність» у науковому дискурсі. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/33693891.pdf>

26. Культурний шок. [Електронний ресурс] Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%88%D0%BE%D0%BA
27. Медіа. [Електронний ресурс] Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D0%B4%D1%96%D0%B0>
28. Ментальність. [Електронний ресурс] Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C>
29. Міністерство освіти і науки України. [Електронний ресурс] PISA. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/tag/pisa>
30. Міністерство освіти і науки України. [Електронний ресурс] Нова українська школа. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
31. Міністерство освіти і науки України. [Електронний ресурс] Реформа НУШ дійсно потрібна Україні – результати PISA підтверджують це і вказують, як зробити зміни ефективнішими. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/reforma-nush-dijsno-potribna-ukrayini-rezultati-pisa-pidverdzhuyut-ce-i-vkazuyut-yak-zrobiti-zmini-efektivnishimi>
32. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов 10 – 11 класи (англійська мова, німецька мова, французька мова, іспанська мова). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2018-2019/inozemni-movi-10-11-19.09.2017.pdf>

33. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. Культурологія: люди та ідеї. [Електронний ресурс] Тематична виставка Універсального підсобного фонду Відділу комплексного бібліотечного обслуговування. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4306>
34. Нова Українська Школа. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://nus.org.ua/about/>
35. Нові медіа. [Електронний ресурс] Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D1%96_%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D1%96%D0%B0
36. Радул С. Г. Теоретичні аспекти дослідження міжкультурної компетентності. Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка. [Електронний ресурс] Серія: Педагогічні науки. 2014. Вип. 134. С. 188–192. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2014_134_49
37. Сафонова І. О. Сутність і структура міжкультурної компетентності в контексті аксіологічного підходу. [Електронний ресурс] / І. О. Сафонова // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. - 2014. - Вип. 3. - С. 129-143. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2014_3_19
38. Світлана Сисоєва. Різниця понять. Чи постраждає зміст закону? [Електронний ресурс] / Газета «Освіта», № 26-27, 17 – 24 червня 2015 р. – Режим доступу: https://naps.gov.ua/ua/press/about_us/726/
39. Сторітеллінг як метод навчання. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.creativeschool.com.ua/blog/storitelling-yak-metod-navchannya/>
40. Текст. [Електронний ресурс] Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82>

41. Типова освітня програма закладів загальної середньої освіти III ступеня [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1493729-19#Text>
42. Яцимірська М.Г. Культура мови журналіста [Електронний ресурс] : навч. Посібник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Львів: ПАІС, 2017. – 168 с. – Режим доступу: https://journ.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/Posibnyk_pdf.pdf
43. PISA Ukraine. [Електронний ресурс] PISA: Звіти. – Режим доступу: <http://pisa.testportal.gov.ua/pisa-2018-zvity/>
44. PISA-2018: ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ТА ВИСНОВКИ. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://pisa.testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2020/07/National_report_short_PISA_2018.pdf
45. 5 Fun Family Traditions From Around The World. URL: <https://www.herzindagi.com/society-culture/fun-family-traditions-from-around-the-world-article-176584>
46. Amount of Data Created Daily. URL: <https://explodingtopics.com/blog/data-generated-per-day>
47. ASCII Table. Reference to ASCII Table of Windows-1252. URL: <https://www.ascii-code.com/>
48. Bertelsmann Stiftung and Fondazione Cariplo. Intercultural Competence – The key competence in the 21 st century? URL: https://www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/BSt/Presse/imported/downloads/xcms_bst_dms_30238_30239_2.pdf
49. Cambridge Dictionary. Culture. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/culture>
50. Cambridge Dictionary. Text. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/text>
51. Council of Europe. Building intercultural competence. URL: <https://www.coe.int/en/web/interculturalcities/intercultural-competence>
52. Duden. Kultur. URL: <https://www.duden.de/rechtschreibung/Kultur>

53. Duden. Text. URL: https://www.duden.de/rechtschreibung/Text_Schrift
54. European Commission. The impact of Covid-19 on school learning outcomes: a new report gathers EU-wide evidence on effects and policy actions. URL: <https://education.ec.europa.eu/news/report-covid-impact-learning-outcomes>
55. Michael Byram, Bella Gribkova, Hugh Starkey. Language Policy Division. Directorate of School, Out-of-School and Higher Education. DGIV. Council of Europe, Strasbourg. 2002. Developing the intercultural dimension in language teaching. A practical introduction for teachers. URL: <https://rm.coe.int/16802fc1c3>
56. Michael Byram's (1997) Model of Intercultural Communicative Competence (ICC) Müller- Hartmann, Andreas / Schocker-von Dittfurth; Marita (2007). Introduction to English Language Teaching. Stuttgart: Klett. URL: https://teachingenglishmf.weebly.com/uploads/1/0/3/4/10340840/byram_icc_model.pdf
57. OpenAI. Blog. Introducing ChatGPT. URL: <https://openai.com/blog/chatgpt>
58. Ray Bradbury «There Will Come Soft Rains». URL: <https://www.chino.k12.ca.us/cms/lib/CA01902308/Centricity/Domain/4327/Soft%20Rains%20Bradbury%20Text.pdf>
59. UNESCO Institute for Lifelong Learning. History of the Institute. URL: <https://www.uil.unesco.org/en/unesco-institute/history>
60. UNESCO Institute for Lifelong Learning. Lifelong Learning. URL: <https://www.uil.unesco.org/en/unesco-institute/mandate/lifelong-learning>
61. UNESCO. Leeds-Hurwitz, Wendy. Intercultural competences: conceptual and operational framework. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000219768>
62. United Nations. Academic Impact. #SDGsinAcademia: Goal 4. URL: <https://www.un.org/en/academic-impact/sdgsinacademia-goal-4>
63. United Nations. Department of Economic and Social Affairs. Sustainable Development. Goals. 4 – Ensure inclusive and equitable quality education and

promote lifelong learning opportunities for all. URL: <https://sdgs.un.org/goals/goal4>

64. Volume of data/information created, captured, copied, and consumed worldwide from 2010 to 2020, with forecasts from 2021 to 2025 (in zettabytes). URL: <https://www.statista.com/statistics/871513/worldwide-data-created/>
65. WHO Director-General's opening remarks at the media briefing – 5 May 2023. URL: <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing---5-may-2023>

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета: «Формування міжкультурної компетентності засобами англomовних медіа текстів»

Дайте відповідь на запитання, яке вам найбільше підходить.

Увага: анкета повністю анонімна.

1. Як ви пов'язані з викладанням англійської мови у школі?

- Проходила (-в) практику у школі на місці вчителя англійської мови.
- Проходила (-в) практику у школі і зараз працюю вчителькою (-лем). англійської мови.
- Свій варіант.

2. Що на вашу думку є "міжкультурною компетентністю"?

- Знання з різних культур світу (звичаї, традиції, особливості тощо).
- Знання з різних культур світу та вміння взаємодіяти з представниками інших культур.
- Вміння взаємодіяти з представниками інших культур.
- Свій варіант.

3. Що на вашу думку є медіатекст?

- Медіатекст - це будь-який написаний текст в мережі Інтернет.
- Медіатекст - це усний, або письмовий текст направлений на широке коло споживачів.
- Свій варіант.

4. Виберіть правильний, на вашу думку, приклад медіатекстів.

- Газетна стаття, наукова стаття у журналі, подкасти (радіопередачі), відеоматеріал в Інтернеті, в якому присутній текст.

- Будь-яка стаття (не наукова) інформаційного характеру, радіопередачі, аудіолекції для спеціалістів.

- Будь-який допис в Інтернеті інформаційного характеру, подкасти (радіопередачі), відеоматеріал в Інтернеті, в якому присутній текст (усний чи письмовий).

- Свій варіант.

5. На вашу думку, чи буде впливати використання медіатекстів англійською мовою на формування міжкільтурної компетентності в учнів?

- Так.

- Ні.

- Частково.

6. Чи згодні ви з твердженням, що англомовні медіатексти будуть допомогати учням у формуванні навички читання іноземною мовою (англійською)?

- Так.

- Ні.

- Частково.

7. Чи згодні ви з твердженням, що англомовні медіатексти будуть допомогати учням у формуванні навички аудіювання (сприймання тексту на слух) іноземною мовою (англійською)?

- Так.

- Ні.

- Частково.

8. Чи згодні ви з твердженням, що англомовні медіатексти будуть допомогати учням у формуванні навички письма іноземною мовою (англійською)?

- Так.

- Ні.

- Частково.

9. Чи використовували ви під час проведення уроків з англійської мови англомовні медіатексти?

- Так, для формування в учнів навички читання іноземною мовою.

- Так, для формування в учнів навички аудіювання іноземною мовою.

- Так, для формування в учнів навички письма іноземною мовою.

- Так, для формування в учнів міжкультурної компетентності.

- Ні, не використовувала медіатексти під час проведення уроків.

- Свій варіант.

10. На вашу думку, наскільки ефективним є використання англомовних медіатекстів на уроках з іноземної мови для формування міжкультурної компетентності? (виберіть число від 1 до 10).

Мінімально ефективно - 1.

Максимально ефективно - 10.

Обробка отриманих результатів:

В анкетуванні брала участь 21 людина віком від 21 до 63-х років. Ми отримали такі відповіді:

1. Як ви пов'язані з викладанням англійської мови у школі?

- Проходила (-в) практику у школі на місці вчителя англійської мови. – 10 людей (47,6%).

- Проходила (-в) практику у школі і зараз працюю вчителькою (-лем) англійської мови. – 6 людей (28,6%).

- Свій варіант. – 5 людей (23,8%).

2. Що на вашу думку є «міжкультурною компетентністю»?

- Знання з різних культур світу (звичаї, традиції, особливості тощо). – 12 людей (57,2%).

- Знання з різних культур світу та вміння взаємодіяти з представниками інших культур. – 5 людей (23,8%).

- Вміння взаємодіяти з представниками інших культур. – 4 людини (19%).

- Свій варіант. – 0 людей (0%).

3. Що на вашу думку є «медіа текст»?

- Медіатекст – це будь-який написаний текст в мережі Інтернет. – 6 людей (28,6%).

- Медіатекст – це усний, або письмовий текст направлений на широке коло споживачів. – 15 людей (71,2%).

- Свій варіант. – 0 людей (0%).

4. Виберіть правильний, на вашу думку, приклад медіатекстів.

- Газетна стаття, наукова стаття у журналі, подкасти (радіопередачі), відеоматеріал в Інтернеті, в якому присутній текст. – 12 людей (57,2%).

- Будь-яка стаття (не наукова) інформаційного характеру, радіопередачі, аудіолекції для спеціалістів. – 7 людей (33,3%).

- Будь-який допис в Інтернеті інформаційного характеру, подкасти (радіопередачі), відеоматеріал в Інтернеті, в якому присутній текст (усний чи письмовий). – 2 людини (9,5%).

- Свій варіант. – 0 людей (0%).

5. На вашу думку, чи буде впливати використання медіатекстів англійською мовою на формування міжкільтурної компетентності в учнів?

- Так. – 8 людей (38,1%).

- Ні. – 3 людини (14,3%).

- Частково. – 10 людей (47,6%).

6. Чи згодні ви з твердженням, що англомовні медіатексти будуть допомогати учням у формуванні навички читання іноземною мовою (англійською)?

- Так. – 17 людей (81%).

- Ні. – 2 людини (9,5%).

- Частково. – 2 людини (9,5%).

7. Чи згодні ви з твердженням, що англомовні медіатексти будуть допомогати учням у формуванні навички аудіювання (сприймання тексту на слух) іноземною мовою (англійською)?

- Так. – 17 людей (81%).

- Ні. – 2 людини (9,5%).

- Частково. – 2 людини (9,5%).

8. Чи згодні ви з твердженням, що англомовні медіатексти будуть допомогати учням у формуванні навички письма іноземною мовою (англійською)?

- Так. – 8 людей (38,1%).
- Ні. – 4 людини (19%).
- Частково. – 9 людей (42,9%).

Дев'яте питання мало мультиплікаційний вибір, тобто можна було вибрати одразу декілька варіантів відповідей. Саме тому сума відсотків не буде дорівнювати 100%.

9. Чи використовували ви під час проведення уроків з англійської мови англомовні медіатексти?

- Так, для формування в учнів навички читання іноземною мовою. – 8 людей (38,1%).
- Так, для формування в учнів навички аудіювання іноземною мовою. – 9 людей (42,9%).
- Так, для формування в учнів навички письма іноземною мовою. – 6 людей (28,6%).
- Так, для формування в учнів міжкультурної компетентності. – 3 людини (14,3%).
- Ні, не використовувала медіатексти під час проведення уроків. – 7 людей (33,3%).
- Свій варіант. – 0 людей (0%).

10. На вашу думку, наскільки ефективним є використання англомовних медіатекстів на уроках з іноземної мови для формування

міжкультурної компетентності? (виберіть число від 1 до 10, де 1 – мінімально ефективно, 10 – максимально ефективно).

2 – 1 людина (4,8%).

4 – 2 людини (9,5%).

5 – 1 людина (4,8%).

6 – 4 людини (19%).

7 – 4 людини (19%).

8 - 7 людей (33,3%).

10 – 2 людини (9,5%).

Як видно із відповідей, існує потреба у тлумаченні того, що таке міжкультурна компетентність; що таке медіатексти і які саме тексти до них відносяться; для чого потрібні ці медіа тексти, або які цілі використання медіа текстів дозволять досягти на уроках англійської мови.

The world of painting

History of the painting
development in Ukraine in the 19-
20th century

Слайд 1

***Where there is a will,
there is a way.***

Слайд2

A collection of watercolor paint pots in various colors (orange, yellow, green, blue, purple) and several brushes with colorful bristles, arranged on a white surface. The paint pots are open, and some brushes are dipped in paint, creating colorful streaks and smudges on the white background.

30+ Ukrainian artists launch Austin charity exhibit

- <https://www.youtube.com/watch?v=o9c-FIRUXw8>

Слайд 3

A collection of watercolor paint pots in various colors (orange, yellow, green, blue, purple) and several brushes with colorful bristles, arranged on a white surface. The paint pots are open, and some brushes are dipped in paint, creating colorful streaks and smudges on the white background.

According to the video what has happened in Austin?

Слайд 4

According to the video what has happened in Austin?

- Charity event
- Painting exhibition

Слайд 5

How many artists took part in it?

Слайд 6

A photograph of a watercolor palette with several open containers of paint in various colors (orange, yellow, green, blue, purple) and several brushes with paint on their bristles, arranged on a white surface. The paint containers are on the left, and the brushes are at the bottom. A rainbow-colored brushstroke is visible on the right side of the palette.

How many artists took part in it?

- More than 30.

Слайд 7

A photograph of a watercolor palette with several open containers of paint in various colors (orange, yellow, green, blue, purple) and several brushes with paint on their bristles, arranged on a white surface. The paint containers are on the left, and the brushes are at the bottom. A rainbow-colored brushstroke is visible on the right side of the palette.

What was the motto of this event?

Слайд 8

What was the motto of this event?

- What does it mean to be brave.

Слайд 9

Can you agree, that the artist is the mirror of society? Why?

Слайд 10

Can you agree, that the artist is the mirror of society? Why?

- I agree with this statement, because they show the world through their artistic works. And sometimes this showing helps to see the problems in the world or particular countries, for example.

Слайд 11

Match the words with the translation

- <https://learningapps.org/watch?v=p7o5cytma23>

Слайд 12